

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

DIPLOMOVÁ PRÁCE
HRAD KRAŠOV A VONDRUŠKOVA LITERÁRNÍ
MYSTIFIKACE

Adéla Obořilová

Učitelství pro I. stupeň ZŠ

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jiří Novotný

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 31. března 2023

vlastnoruční podpis

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Jiřímu Novotnému za odborné vedení, cenné připomínky, ochotu a vstřícný přístup.

Velké poděkování patří i mé rodině, příteli a přátelům. Všichni mi bylo nesmírnou oporou během studia.

Abstrakt

Předložená diplomová práce „Hrad Krašov a Vondruškova literární mystifikace“ si klade za cíl konfrontovat výpovědi literárního pramene s reálným místem, historických pramenů s archeologickým výzkumem hradu Krašov. K naplnění tohoto cíle dochází prostřednictvím projektu, jenž je naplánovaný pro žáky čtvrtého a pátého ročníku základní školy. Teoretická část vymezuje stěžejní pojmy vztahujících se k problematice čtenářství na prvním stupni základní školy, dále představuje zážitkovou pedagogiku, jejíž prvky budou využívány v plánování geograficko-historického projektu, seznamuje s autorem Vlastimilem Vondruškou a jeho dílem Adventní kletba. V neposlední řadě je také zmíněna středověká historie hradu Krašov. Praktická část je zaměřena na plánování geograficko-historického projektu, jenž provází žáky napříč školními předměty a konkrétně se věnuje problematice čtení s porozuměním.

Abstract

This thesis "Krašov Castle and Vondruška's Literary Mystification" aims to confront the statement of a literary source and a real place, historical sources and the archeology of Krašov Castle. This aim is achieved through a project planned for 4th-5th grade in primary school. The theoretical part defines the key concepts related to the issue of reading in the primary school, further describes the elements of experiential pedagogy that will be used in the planning of the geographical-historical project. Then introduces the author Vlastimil Vondruška and his publication *The Advent Curse*. There is also mentioned the history of Krašov Castle in the Middle Ages. The practical part is focused on planning a geographical-historical project, which accompanies pupils across school subjects and is specifically devoted to the reading comprehension.

OBSAH

ÚVOD	7
1 ČTENÁŘSTVÍ NA PRVNÍM STUPNI ZŠ	9
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.2 VÝVOJ DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ	10
1.3 LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	11
1.4 ČTENÁŘSKÉ PREFERENCE ŽÁKŮ NA PRVNÍM STUPNI ZŠ	12
1.5 CHARAKTERISTIKA ŽÁNŘŮ	15
1.5.1 Pověst	15
1.5.2 Historické prózy	16
1.5.3 Detektivka	17
1.5.4 Fantasy	19
2 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA	21
2.1 POJEM	21
2.2 CÍLE ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY	22
2.3 PROSTŘEDKY ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY	23
2.4 HRA A JEJÍ KATEGORIE	24
3 HRAD KRAŠOV A VLASTIMIL VONDRUŠKA	26
3.1 HRAD KRAŠOV	26
3.2 O AUTOROVÍ	28
3.3 HRÍŠNÍ LIDÉ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO	29
3.4 ADVENTNÍ KLETBA	30
4 PRAKTICKÁ ČÁST	33
4.1 PŘÍPRAVNÁ FÁZE PROJEKTU	33
4.2 PLÁNOVÁNÍ PRŮBĚHU PROJEKTU	34
4.2.1 Motivace	34
4.2.2 Mapa a popis cesty	36
4.2.3 Průběh projektu a popis aktivit	37
4.2.4 Závěrečná práce projektu	49
ZÁVĚR	51
SUMMARY	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	I
SEZNAM PŘÍLOH	III
PŘÍLOHY	IV

Úvod

Pozitivní účinky četby jsou v dnešní době velmi často diskutované a není překvapením, že má četba na osobnost jedince blahodárné účinky. Rodina má největší vliv na vývoj vztahu dítěte ke knize. Dítě od rodičů přebírá návyky, a pokud rodiče svůj volný čas naplňují četbou, pravděpodobně se z dítěte stane též čtenář. Ke čtení bychom měli být vedeni už od nejútlejšího věku, a to předčítáním, později společným čtením. Hlasité čtení má velký význam pro emocionální vývoj dítěte, učí dítě českému jazyku, rozvíjí jeho paměť, fantazii a obohacuje jej o nové informace.

Podporovat dítě jako čtenáře má za úkol i škola. Jako budoucí pedagožka bych se ráda zaměřila na problematiku motivace žáků k četbě. Zároveň bych čtenářstvím chtěla podpořit vztah k národní historii, užšímu regionu školy a odkazu našich předků. Na prvním stupni lze tuto problematiku implementovat na geograficko-historickém projektu, který by měl přinést dětem nezapomenutelný zážitek. Projekt by měl být pro žáky poutavý a atraktivní. Nabízí se tedy využití prvků ze zážitkové pedagogiky, která děti učí vsřebávat informace všemi smysly. Zážitek bych v tomto případě směřovala k památníku české historie. Typickými památníky, které jsou pro děti poutavé a budí v nich pocity tajemna, vášně a fantazie, jsou české hrady. V regionu severního Plzeňska jich není mnoho, neboť do značné míry se jedná o oblast bývalého klášterního panství rodu cisterciáků z Plas a johanitů z Manětína. Díky tomu v této lokalitě nebyla příliš rozšířena šlechta, která by mohla budovat svá panství, a tedy i hrady. Jedním z těchto regionálních hradů je Krašov, který se vyjímá na skalnatém výběžku nad řekou Berouňkou. Lokalitu hradu Krašova jsem si vybrala kvůli své osobní vazbě, neboť jsem jej nesčetněkrát navštívila a nejednou na něm přespala. Každá návštěva ve mně zanechala silný dojem.

O hradu Krašov prozatím neexistuje žádná literatura pro děti a mládež, tudíž jsem si zvolila populárního spisovatele Vlastimila Vondrušku, který napsal *Adventní kletbu*. Publikace není intencionální, ale nachází se v ní mnoho pasáží, se kterými by se dalo pracovat a využít je pro terénní praxi, tedy naplánovat geograficko-historický projekt pro žáky prvního stupně. V knize se vyskytují mnohé mystifikace ohledně hradu Krašov, které nejsou z jeho podstaty reálné. Žákům bychom tedy mohli předložit tento problém jako úryvek z literárního díla a sami by na základě pozorování a bádání měli dojít k závěru, že určité popsané věci v textu nejsou z podstaty konstrukce hradu i místního reliéfu možné a reálné. Cílem této práce je návrh geograficko-historického projektu pro žáky 4.–5. ročníku, jehož výstupem je konfrontace reálného místa, výpovědi literárního pramene, historických

pramenů a archeologie hradu Krašov. Úkolem žáků je číst s porozuměním, rozvíjet schopnost rozpoznat realitu a oddělit ji od fikce. Výprava na hrad Krašov je provázána interdisciplinárními úlohami. Žáci si v terénu ověří znalosti a zkušenosti nasbírané za celý školní rok. Během vycházky by si žáci měli budovat pozitivní vztah k přírodě a historii České republiky. Projekt zároveň přispívá k dobrému třídnímu klimatu a měl by dětem přinést společné zážitky a vzpomínky, které si ponесou s sebou do dalšího školního roku.

1 ČTENÁŘSTVÍ NA PRVNÍM STUPNI ZŠ

1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Čtenář je ten, který ovládá techniku čtení, čte v běžných životních situacích rozmanité texty a rozumí jim v potřebné míře. Také je to osoba, která na základě vnitřní i vnější motivace čte knihy a jiné texty, vyhledává je a má o četbu zájem. V současné školní praxi se obvykle prosazuje snaha vést žáky k přečtení šesti až osmi titulů za školní rok. (Gejgušová 2011, s. 13)

Podle Jiřího Trávnička je čtenář ten, kdo „*deklaruje, že čte (knihy); ten, jehož mediální dovednost je směřována ke čtení; duševní uživatel knih*“. Trávniček vidí čtenáře v každém, kdo přečte alespoň jednu knihu za rok. Kromě žánrového zařazení (čtenář fantasy, detektivek, dívčích románů, literatury faktu atd.) můžeme čtenáře také dělit podle počtu přečtených knih za rok (Trávniček 2008, s. 55):

- nečtenář (0 knih),
- čtenář sporadický (1-6 knih),
- čtenář pravidelný (7-12 knih),
- čtenář stálý (13-24 knih),
- čtenář silný (25-49 knih),
- čtenář vášnivý (50 a více knih).

Dětský čtenář je vnímán jako člověk s menším počtem faktických poznatků o světě. Má odlišnou podobu citového hodnocení skutečnosti a žádnou nebo minimální znalost literární konvence. Má schopnost vztahovat okolní svět k sobě samému. Dítě má velkou představivost a vnímá vymyšlené téměř jako skutečné, zejména prvky výrazného charakteru, které dítě upoutají. (Chaloupka 1973, s. 39)

Četba je chápána jako proces komunikace mezi čtenářem a textem umělecké literatury, v němž aktivně a tvořivě přijímá informace z textu. Četba umělecké literatury rozšiřuje pohled na svět, obohacuje emocionálně čtenáře a rozšiřuje estetické vnímání. Literární obrazy rozvíjejí představivost a fantazii, jsou hodnoceny čtenářem, ale též formují mravní vědomí a racionální postoje. Čtenář tak zprostředkovaně prožívá situace jiných osob, se kterými může, ale nemusí sympatizovat. Díky literární postavě si utváří a upevňuje

představu o svých životních ideálech a perspektivách. Každá četba je tak jedinečné a neopakovatelné osvojování významu literárního díla. (Lederbuchová 2004, s. 8–9)

1.2 VÝVOJ DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ

Čtenářská vyspělost dětí se individuálně liší a nemusí se shodovat s biologickým věkem. Úroveň zvládnutí čtenářské komunikace je podmíněna zvládnutím techniky čtení a stupněm jazykové i literární kompetence dítěte. Též je zde významným faktorem rodinné zázemí a způsob vedení literární výchovy ve školách.

Etapy dětského čtenářství jsou dle Jaroslava Tomana (1992, s. 51) znázorněny takto:

- Předčtenářská etapa: předškolní věk – mladší (do 3 let) a starší (3–6 let)
- Čtenářská etapa: mladší školní věk – 1. fáze (6–8 let)
2. fáze (9–10 let)
starší školní věk – 1. fáze (11–12 let)
2. fáze (13–15 let)

V předčtenářské etapě dítě vnímá text pouze poslechem, prostřednictvím přímého či reprodukováného předčítání nebo přednesu starších osob. Dítě se omezuje na graficko-výtvarnou a ilustrační složku literárního textu. Vztah dítěte k četbě se odvíjí již od prvních uspávanek.

Čtenářská etapa je zahájena osvojováním textu nejprve hlasitým a později tichým čtením dítěte. Z posluchače se tedy stává čtenář. Čtení je pro dítě velmi náročné a není schopno dokonale vnímat děj čteného textu. Rodič, učitel a další zkušenější osoby ve čtení z okolí dítěte by v předčítání neměli přestat. Dítě je motivováno k osvojení si techniky čtení a v budoucnu si číst úplně bez pomoci. Je ale stále důležité, aby docházelo k porozumění textu. V první fázi mladšího školního věku je dětský postoj k umělecké literatuře vyznačován bezprostřední emocionalitou a prožitkovostí s bujnou představivostí a fantazií. Ve druhé fázi mladšího školního věku dochází k rozvíjení logického a pojmového myšlení. Čtenářské zájmy se tedy přesouvají k prozaickým žánrům, kde děti vyhledávají vzory a modelové situace, na základě kterých si vytvářejí vlastní životní postoje a orientují se lépe v mezilidských vztazích.

Zmíněné čtenářské přístupy pokračují i do počáteční fáze staršího školního věku. V druhé fázi čtenáři intelektově dozrávají a je pro ně důležitý proces sebeuvědomování a začleňování

se do sociálních skupin. Orientují se spíše na poučnější literaturu a výběr žánru záleží i na pohlaví čtenáře. U literatury se prosazují především funkce relaxační a poznávací. (Toman 1992, s. 51–52)

1.3 LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Literatura pro děti a mládež je velmi specifická a redukována oblast, kdy je značně omezený výběr témat a výrazových prostředků oproti literatuře pro dospělé. Zaměřit se na specifika literatury pro děti a mládež znamená uvědomit si veškeré faktory, které nám umožňují pochopit podobu funkcí této literatury. Ty umožňují seberealizaci dítěte ve vlastním světě, ale zároveň jeho přecházení do světa dospělých. Otokar Chaloupka vymezuje celkem čtyři funkce literatury pro děti a mládež, a to funkci praktickou, magickou, formativní a estetickou.

Funkce praktická má význam zejména v počátcích četby. Její cíl v dětské literatuře je zejména zvládnutí technické stránky čtení. Při prvotním nácvičování čtení se jedná například o správnost výslovnosti hlásek a hláskových skupin. Později zprostředkování informací z vnějšího světa tak, aby je dítě lépe pochopilo, nebo poučení žáků o základních vztazích mezi lidmi apod.

Funkce magická vychází z fantazijního vztahu ke světu, tedy připisování magických a nereálných příčin skutečným událostem. Tato funkce se projevuje v literatuře nejčastěji používáním ustálených formulí typických pro pohádky, výskytem pohádkových a tajemných motivů a popisem nadpřirozených bytostí a kouzelných předmětů.

Formativní funkce buduje identitu dítěte a působí na jeho začleňování do společnosti. Dítě se snaží v době dospívání nalézt samo sebe v druhých lidech, tedy vzhlíží ke svým hrdinům, nebo naopak nesouhlasí se zápornými postavami. To se pak projevuje při budování osobnosti, vlastních postojů a názorů.

Tyto funkce vždy působí souběžně, nelze je tedy v literárním textu od sebe oddělovat, ačkoliv některé z těchto funkcí ustupují do pozadí a jiné se stávají dominantní složkou textu. Právě sjednocením všech tří funkcí je vyvolána *funkce estetická*, která zesiluje jejich účinek v literárním díle. Funkce estetická je akcentována tak, aby dílo vystupovalo jako neobvyklé a vytvořilo zážitek, ať už libý, či nelibý. (Chaloupka, Nezkusil 1973, s. 39–45)

Žánry současné literatury pro děti a mládež se mohou rozdělit do čtyř skupin. První skupinu představují žánry *intencionální*. Jedná se o žánry folklorního původu, které mají cílovou skupinu dětí předškolního a mladšího školního věku. Uplatňují se zejména v četbě žáků

mladšího školního věku a poslechu u dětí předškolního věku. Řadí se sem zejména říkadla, rozpočítadla, škádlivky, ukolébavky a jazykolamy. Druhou skupinu pak tvoří žánry, které postupně přecházejí z ústní lidové slovesnosti a literatury určené dospělým do literatury dětí a mládeže. Do této skupiny patří pohádky, pověsti nebo bajky. Ve třetí skupině se nacházejí žánry, které dominují v literatuře pro děti a mládež a v literatuře pro dospělé se nacházejí na okraji jejich zájmů. Můžeme sem například zařadit dobrodružnou literaturu s dětským hrdinou. Poslední, tedy čtvrtou, skupinu tvoří žánry, které jsou společné pro četbu dětí, mládeže a dospělých. Jedná se o příběhové prózy – novely, povídky, romány; a literaturu faktu. (Toman 1992, s. 53)

1.4 ČTENÁŘSKÉ PREFERENCE ŽÁKŮ NA PRVNÍM STUPNI ZŠ

Žák na prvním stupni neuvažuje o literatuře způsobem jako žáci vyšších ročníků, ale přístup dítěte k četbě je bezprostřední, prožitkový a citový. Důležité je tedy vytvořit a budovat vztah mezi dítětem a četbou. Očekávané výstupy podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura v učivu čtení jsou: praktické čtení a věcné čtení. V praktickém čtení se žáci zaměřují na techniky čtení, plynulost a vyhledávání orientačních prvků v textu. Věcné čtení se využívá jako zdroj informací a jejich vyhledávání. (RVP ZV 2021, s. 20–24)

Při zahájení školní docházky na prvním stupni (1.–2. ročník) se nacházejí děti ve čtenářské etapě v první fázi mladšího školního věku. Žáci jeví zájem o delší pohádky, které mají složitější děj. Do četby se zařazují také bajky a příběhy ze školního prostředí, které je pro žáky nové a zajímavé. Začíná se objevovat zájem o dobrodružnou literaturu, kterou čtou chlapani i dívky. Základem je, aby hlavní postava byla dětem blízká, mohou s ní souhlasit a mít ji za vzor. Dochází tedy k referenčnosti literární postavy, žáci se s ní mohou identifikovat a promítat ji do sebe a svého uvažování. Správně zvolená četba může velmi pozitivně ovlivnit výchovný proces u dětí, které se budou chtít ztotožnit s daným hrdinou. Ve velké oblibě jsou též obrázkové encyklopedie, knihy o zvířatech, dětské časopisy a magazíny. Buduje se smysl pro humor a nadsázku. Velkou úlohu zde tvoří ilustrace, které mají silnou vizualizační i interpretační funkci, která je uplatňována zejména pro pochopení metafory. Žáci mnohdy spontánně vyjadřují přečtený příběh kresbou, která jim pomůže utřídit si získané informace o díle. Děti v tomto věku stále vyžadují předčítání od dospělých, především v počátku výuky čtení, kdy se zaměřují hlavně na technické zvládnutí četby jako takové a uniká jim smysl čteného textu. Od počátků výuky je důležité rozvíjet čtení s porozuměním. Jakmile se žáci naučí všechna písmena, začínají pracovat s významem textu

a jeho smyslem. Žáci by měli být aktivně zapojováni do vyučování a práce s literárním textem, která pro ně musí být přitažlivá a zábavná. Na rozvoj čtenářství dítěte má značný vliv jeho rodinné zázemí. Rodiče by měli dítě vést k četbě nenásilným způsobem a knihy mu předkládat jako možnost zábavy a potěšení. Úkolem učitele ve školním prostředí je volit vhodné metody a postupy, které jsou pro dítě motivační, rozvíjí jeho čtenářskou gramotnost a upevňují pozitivní vztah k četbě. (Wildová 2004, s. 38–42)

Počátkem druhé fáze mladšího školního věku (3.–4. ročník) by technika čtení žáka měla být zvládnutá a plně automatizovaná. Žák se stává součástí děje, zaměřuje se na smysl textu a stává se tak plnohodnotným čtenářem s vlastními čtenářskými návyky. Utváří si vlastní postoj k danému literárnímu dílu. Plynule přechází k tichému čtení. Knihy si již dokáže na základě svých zájmů vybírat sám, ale je ovlivňován svým okolím, zejména svými vrstevníky a školním prostředím. Je ale stále důležité působení rodiny, ve které by měl mít čtenářský vzor. Úkolem učitele je následně doporučovat vhodné a zajímavé knihy pro žáky, a tím je motivovat k mimoškolní četbě. V tomto období se žáci zaměřují na své zájmy a koníčky, proto by je učitel měl využít ve prospěch četby. Nabízet žákům knihy, které se týkají jejich mimoškolních aktivit. Žáci již znají základní učivo z přírodopisu, zeměpisu, dějepisu a při správné motivaci mají touhu dozvědět se víc, což se odráží v četbě. V tomto období je oblíbená právě populárně naučná literatura, která je věkově uzpůsobena pro děti. Objevuje se též zájem o encyklopedie, poučné a zábavné atlasy nebo knihy o vesmíru. Charakteristickým znakem tohoto období je odlišnost žánrů podle pohlaví žáků. Děvčata vyhledávají příběhy s dívčí hlavní hrdinkou, díla o přátelství, rodině a problémech ve vztazích. Chlapci se oproti tomu zaměřují na sci-fi, vědeckofantastickou literaturu, dobrodružné a detektivní romány. Četba v tomto období má nejen poznávací funkci, kdy žáci touží po nových informacích a poznacích, ale i relaxační a estetickou. Žáci tak u četby dokáží odpočívat a vnímat ji jako estetický zážitek. (Vášová 1995, s. 125)

V 5. ročníku jsou žáci již ve věku, kdy začínají procházet psychickými i fyzickými změnami. Podle Ladislavy Lederbuchové přichází období přechodu z dětství do dospělosti a říká, že jde o období hledání nové identity osobnosti. Výrazně se rozvíjí intelekt dítěte, vzrůstá jeho schopnost koncentrace, rozvíjí se též jeho abstraktní myšlení a schopnost sebereflexe. Utvářejí se vyšší city a jeho citové prožívání je velmi intenzivní, ačkoliv je pak navenek potlačováno. Proměnami pak prochází i zájem žáka o četbu. Mění se postoj čtenářství dítěte na čtenářství dospělých. „*Čtenářství je vystaveno zkouškám, v nich mnohdy podlehne, neboť není dostatečně vybaveno adekvátními komunikačními nástroji. Stagnuje a retarduje, popř.*

čtenářská potřeba zcela utlumí. V pubescenci se čtenářství ocitá v krizi, dnes také se stále se zvyšující konkurencí audiovizuálních medií.“ (Lederbuchová, 2004 str. 21) V tomto období vyhledávají žánry, kde jsou ústředním motivem problémy, vztahy a situace dospělých lidí, díky kterým se připravují na vstup do světa dospělých. Žáci preferují žánry, ve kterých vystupují dospívající nebo již dospělí hrdinové, kteří jim jsou blízcí a mohou se s nimi ztotožnit. Přitažlivými tématy jsou pro ně i situace svým způsobem extrémní a nevyskytující se v běžném životě dítěte. Mohou to být různé katastrofické události nebo zločiny a jejich následné vyšetřování. Podstatnou roli nesou nově objevované žánry u dětí, jako jsou sci-fi a fantasy příběhy. Opět dochází k daleko větší diferenciaci žánrů podle pohlaví. Dívky upřednostňují díla romantická s dívčí hlavní hrdinkou, kde jsou ústředním tématem problémy mezilidských vztahů, zejména mezi ženou a mužem. Poezii jsou nakloněny spíše dívky než chlapci. Ti naopak vyhledávají knihy věnující se technice a přírodním vědám. Společná literatura pro obě pohlaví je dobrodružná, historická, detektivní, cestopisná a své místo mají i humorné povídky, kterými se formuje styl humoru jedince. Mnozí jedinci kromě typické literatury pro dospívající začínají vyhledávat i literaturu klasickou, odbornou i encyklopedickou s ohledem na jejich záliby a zájmy. V tomto období je velmi důležité podporovat zájem o četbu mezi žáky, neboť je často čtenářství nahrazeno filmy, televizními pořady, hudbou, PC technologiemi a dalšími zálibami. Většina dětí pak méně čte a více sleduje televizní pořady, až začnou převládat nad četbou úplně a ze žáků se stanou nečtenáři. Regulace televize by měla přijít hlavně ze strany rodičů, stejně jako podpora v četbě. (Lederbuchová 2004, s. 21–22)

Žáci by se tedy na prvním stupni měli seznámit se stěžejními žánry lidové slovesnosti, s klasickou tvorbou a současnou literaturou. Učitelé by měli rozvíjet a posilovat pozitivní vztah žáků k četbě. Učitelé obvykle volí okruh osvědčených literárních děl světové i české tvorby. Na souvislou četbu ve škole pak navazuje mimoškolní četba, která se v běžné praxi označuje jako *doporučená četba*. Tu můžeme definovat jako souhrnné označení čtenářských aktivit žáka, které jsou realizovány mimo školní výuku, avšak školou svým způsobem doporučovanou. Následně si pedagog ověří, jakým způsobem si žáci vybrali literární díla doporučená školou, rodinou, vrstevníky nebo knihovníkem. Kontrola probíhá nejčastěji v podobě čtenářských deníků. Učitelé obvykle stanoví požadavky na rozsah a případně i obsah doporučené četby. Část vyučujících ale nechává volbu mimoškolní literatury v kompetenci žáků. (Gejgušová 2011, s. 29) Tyto dva přístupy by se měly kombinovat, aby nedocházelo k negativnímu postoji k četbě, jen díky špatně zvolenému titulu. Vhodnou

alternativou je také předložení návrhů na mimoškolní četbu a případné zvolení si vlastního literárního díla. Čtenářské deníky by měly být vedeny spíš motivačně. Požadoval by se jen stručný zápis o knize a následné doplnění obrázkem. Žáci na prvním stupni mají velkou představivost a pomocí ilustrace dané knihy si lépe utvoří představu o přečteném titulu. Četba obohacuje děti nejen po stránce vědomostní, ale i rozumových schopností, rozšiřuje žákovu slovní zásobu a jeho vyjadřovací schopnosti.

1.5 CHARAKTERISTIKA ŽÁNŘŮ

V následující podkapitole je uvedena charakteristika typických rysů pro stěžejní epické žánry, které jsou hojně uplatňovány (kromě pohádky) na prvním stupni základní školy, ať už z hlediska edukačního, tak i motivačního. Jedná se o pověst, prózu s dětským hrdinou, detektivku, fantasy žánr a historickou prózu.

1.5.1 POVĚST

Pověst je zařazována do výuky na prvním stupni základní školy zejména v hodinách vlastivědy a dějepisu. Žáci se seznamují zejména s pověstmi regionálního charakteru, pronikají tak do učiva o své obci a budují si tím k ní pozitivní vztah.

Pověst je prozaický žánr folklorního původu. Patří k jednomu z nejstarších literárních žánrů ústní lidové slovesnosti. Tematicky se váže k reálnému místu, kraji, předmětu historické nebo pseudohistorické osobnosti či události. Je to žánr, který spojuje několik vědních oborů dohromady: literaturu, historii a geografii. Pochází z lidové tradice a ožila v kruhu posluchačů jako ústně vyprávěný příběh, který slouží pro další generace. V dějové lince se často objevují kouzelné až zázračné motivy, které jsou předkládány jako skutečné a tradicí potvrzené. Mnohdy jsou pak fantasmata vysvětlována jako dočasné odbočení od fyzikální reality. Věrohodnost příběhu pak posiluje paměťihodnost, která je dohledatelná jako upomínka či pozůstatek události, o které pověst vypráví. Pro pověst je typická jednoduchost děje a jeho narace. Příběh se vyvíjí v krátkém časovém úseku a obvykle je zasazen na jedno místo. Nevyskytuje se v něm příliš mnoho postav a má jednoduchou zápletku bez dějových odboček. Děj má pak zpravidla poučný a překvapivý závěr. Pověst primárně sloužila k poučení nebo předání důležitých informací a nebyla určena dětem. V některých textech se vyskytují autentická historická fakta, která jsou realistickým dokreslením děje a ve spoustě případů se stala podkladem pro vznik historické prózy. (Urbanová 1998, s. 88) Pověsti můžeme podle Dagmar Mocné a Josefa Peterky klasifikovat jako pověsti historické, místní a démonologické.

Historické pověsti se vážou ke konkrétním obdobím národních dějin, k významným historickým událostem a osobnostem. České historické pověsti jsou zaměřeny zejména na války (husitské, pruské, ...), poddanství a revolty proti němu, přírodní katastrofy a epidemie, nebo na celkové žití v tehdejších městech a obcích. Jedním z pilířů národní kulturní tradice se staly staré pověsti české, které se orientují na mýtické kořeny národa a jeho vznik.

Základem **místních pověstí** jsou určité lokality, ke kterým se vážou, a jsou v nich ukotveny. Vyprávějí o magické moci nebo tajemství, které se skrývá v určitém místě. Místní pověsti dále můžeme rozlišit na pověsti etiologické, etymologické, genealogické, heraldické a legendární. Pověsti etiologické vyprávějí o původu vzniku nebo naopak zániku neobvyklých krajinných jevů a dalších přírodních úkazů, o založení obcí, hradů, zámků a jiných stavebních památek. Etymologické pověsti se snaží vyložit původ místního názvu. Pověsti genealogické vypráví o historii šlechtických rodů a k tomu se vážou i pověsti heraldické, jež interpretují původ erbů a městských znaků, význam erbovnických motivů a způsob, jakým byl erb získán a kým byl udělen. Legendární pověsti jsou inspirované legendami a vztahují se k poutním místům, zázrakům, zakládání klášterů atp.

Démonologické pověsti vyprávějí o setkání člověka s nadpřirozenými bytostmi, nevysvětlitelnými úkazy a tajemnými událostmi. Dříve mezi lidmi kolovaly pověrečné představy o přírodě, o osudu člověka a posmrtném životě. Řadí se sem i vyprávění o lidech s výjimečnými znaky nebo životními osudy. Pověrečné příběhy se přenášely ústně folklorními vypravěči a pro posluchače byly přitažlivé a vzrušující, neboť se týkaly osudu člověka. (Mocná, Peterka 2004, s. 509–511)

1.5.2 HISTORICKÉ PRÓZY

Historické prózy (povídky, novely, romány) propojují na prvním stupni obor literatury a historie. Žákům prostřednictvím historického románu přibližujeme jednotlivé epochy minulosti. Mohou pak na základě díla porovnávat současnost a minulost, lépe se orientují na časové ose a budují si povědomí o významných obdobích naší doby.

Historický román definují Mocná a Peterka jako *románovou fikci o minulosti, již sám autor neprožil*. (Mocná, Peterka 2004, s. 239) Za historický román považujeme dílo, které se odehrává v době, kterou autor nezná na základě vlastní zkušenosti, ale pouze zprostředkovaně pomocí informací, na jejichž základě staví svou fikci. Chybí tedy autorova přímá zkušenost. Historický román čtenáře přenáší do doby někdejších způsobů bytí, do sociálních situací a mezilidských vztahů. Od sci-fi a fantasy žánru se liší tím, že vytváří

ukázkové příklady žití, které existovaly před sepsáním románu a jsou zároveň historicky doloženy. Historický román je ale vždy tvořen se záměrem historického románu, nemůže se jím stát až v průběhu plynoucích let. Přejížděním žánrem historickým a žánrem ze současnosti je tzv. *román retrospektivní*. Ten sice pojednává o minulosti, ale ta je zároveň součástí života autora. Nejčastějším případem jako retrospektivního románu jsou uváděny rodové kroniky. Díla sledují zlomová období našich dějin a střety jednotlivých kultur. Historický román je psán jazykem i slohem autorovy současnosti, reflektuje zájmy aktuální doby a esteticky se zaměřuje na minulost, kterou aktualizuje. Historické příznaky pak převládají v titulu, podtitulu, projevují se vlastními jmény, ukotvením letopočtů a příznaky minulých epoch, zejména pak využíváním archaismů, reálií, apod. K vytvoření historického románu je třeba zdroj historických narativů, ke kterým patří literární texty vzniklé v minulosti příslušné epochy. Mocná s Peterkou pak rozlišují trojí zaměření historického románu, a to typ mimetický, projekční a atraktivizační.

Mimetický typ se snaží přesně zachytit historickou dobu a autorovi jde především o jeho věrohodnost. Té je docíleno díky znalosti historických pramenů a jejich následné umělecké stylizaci. Velký důraz je pak kladen na vyličení prostředí, v němž se děj odehrává.

Projekční typ je protikladem mimetického typu. U tohoto typu je hlavním východiskem fikce a historická minulost zde slouží jako pozadí pro morální, sociální a ideové problémy současné autorovy doby. Minulost se tak zrcadlí do aktuální doby, i za cenu využití anachronismů.

Atraktivizační typ je též nazýván, jako typ kostýmní. V tomto typu jsou historické reálie pouze prostředkem pro zvýraznění dobrodružnosti příběhu, přitažlivosti až exotičnosti. Historie je zde podkladem pro příběhy lásky a cti, které nejsou v současnosti reálné, a minulost jim dodává na přitažlivosti pro čtenáře.

Historický román je velmi diferenciovaným žánrem, kdy jako jeden z mála dokáže upoutat čtenáře z nejrůznějšího spektra (například čtenáře dětské i dospělé, čtenáře s vytříbeným vkusem a čtenáře naivní, apod.). Dalším jeho pozitivem je schopnost disponovat variantami populárními, tak i uměleckými. (Mocná, Peterka 2004, s. 239–241)

1.5.3 DETEKTIVKA

Detektivka je žánr, jenž se těší velké oblibě jak u dospělých, tak i u dětí. Žáci rádi řeší, luští a hledají různé záhady. Díky tomu je detektivní žánr pozitivní motivací k prohloubení zájmu o čtení jako takové.

Detektivka náleží mezi žánry kriminální literatury, jejíž funkce je především zábavná. Jedná se o jeden z žánrů populární epiky, jež líčí proces objasňování a řešení tajemného zločinu. Ústředním motivem knihy je hledání odpovědi na otázku „*Kdo je vrah?*“, přičemž řešení hledá nejen hlavní fikční postava detektiva, ale současně i čtenář. Děj tak postupně graduje, přičemž dochází k rozvíjení, ověřování i odmítání hypotetických podezření čtenáře, která autor konstruuje v průběhu celého příběhu. Detektivovi, a vlastně i čtenáři, se tak jednotlivé hypotézy skládají do jednoho velkého celku více nebo méně pravděpodobných předpokladů završení příběhu, které vzbuzují ve čtenáři očekávání a motivaci k dočtení literárního díla. Hlavní postavou, která provází epickým dějem, je detektiv. Jeho charakteristickým rysem je nadprůměrná míra inteligence oproti okolním postavám. Disponuje mimořádnými pozorovacími, kombinačními schopnostmi i znalostmi lidské psychiky, které bývají ve velkém kontrastu s průměrností jeho kolegů. Zároveň je vyobrazován jako výstřední až podivínský outsider, který je okolím podceňován. Díky těmto rysům je pak detektiv polidšťován a zmenšuje se tak bariéra mezi čtenářem a nadprůměrně inteligentním detektivem. Díky tomu se s ním pak čtenář dokáže identifikovat. Vyšetřovatel se může inteligenčně poměřovat pouze s jediným protivníkem, tedy zločincem. Tento typ detektiva mívá většinou nepřilíš chápavého a vnímavého partnera, jež hraje roli prostředníka mezi čtenářem a detektivem. Detektiv svému pomocníkovi mnohdy vysvětluje své složité myšlenkové pochody tak, aby je pomocník pochopil, a díky tomu i čtenář. V detektivních žánrech se však objevují i obyčejní lidé, kterým zločin ovlivnil nějakým způsobem život, či detektivové, kteří nijak nevyčnívají z řad policejního sboru a představují v ději rutinní práci k dopadení pachatele. V detektivkách se velmi často objevuje personální vypravěč, díky kterému čtenář nahlíží do práce detektivů a tajemství, které se v ní skrývají. Ten má za úlohu představit čtenáři své myšlenky a svůj pohled na danou problematiku. Velmi výrazně jsou charakterizovány vedlejší postavy, mezi kterými je ukrytý vrah. Je kladen velký důraz na rozdílnost až roztržitěnost informací ohledně svědectví zločinu, aby si detektiv i čtenář mohli pomalu skládat mozaiku různých pohledů na vyřešení kriminálního případu. Kompozice detektivního žánru je přesně promyšlené rozuzlení, které by mělo být vysvětleno a racionálně objasněno na základě zjištěných střípků informací v průběhu děje. Základním kompozičním postupem je retardace, neboť autor knihy záměrně oddaluje identifikaci pachatele, jehož od počátku zná. Uplatňuje se také anticipace, kdy rozhodující indicie k dopadení pachatele jsou vloženy do děje tak, aby na první pohled neupoutaly čtenářovu pozornost, ale využil je pouze detektiv, který je v rozuzlení objasní a logicky zdůvodní.

V závěru díla se objevuje rekapitulační rozhovor mezi pachatelem a vyšetřovatelem. (Mocná, Peterka 2004, s. 106–107)

Detektivní příběhy pro děti bývají vymezeny jako žánr dobrodružné literatury pro děti s detektivními prvky. Rysy dobrodružného žánru jsou doplněny o motiv nějakého zločinu, který je vyšetřován dětským hrdinou nebo skupinou dětí. V příběhu se neobjevuje jediný dětský detektiv, ale obvykle spolupracuje s dospělými, svými vrstevníky nebo i zvířaty. Zločin nemívá podobu vraždy, nýbrž se jedná o amorální čin (například krádež). Některé dětské detektivky se však tomuto druhu zločinu nevyhýbají, ačkoliv se jedná o téma řešené v literatuře pro dospělé. Po stopách zločinu se tedy vydávají děti, které symbolizují spravedlnost a řád, zdolávají nejrůznější překážky, hledají stopy a vymýšlejí plány na usvědčení pachatele. Hlavní téma zločinu bývá doplněné o mezilidské vztahy, a to přátelství, které se prohlubuje v průběhu děje. Detektivní zápletka slouží v podstatě jako nástroj, díky kterému dětské hrdinové poznávají sebe samých, nalézají nebo zdokonalují své schopnosti a spolupracují mezi sebou ve skupině. Malí vyšetřovatelé se pohybují v běžném prostředí, které je dětským čtenářům blízké, a dokáží si jej dobře představit. Většinou bývá pak toto prostředí doplněno o typické vyšetřovací lokality, jako je park, stará skládka nebo i muzeum. Díky tomu se prolínají místa, která čtenáři dobře znají, a místa, ve kterých se běžně nepohybují. Čtenář se prostřednictvím příběhu identifikuje s hlavními hrdiny, kteří mají určité vzorce chování, s nimiž dítě souhlasí, případně nesouhlasí. Buduje si tak své morální hodnoty. (Dušková 2002, s. 2–6)

1.5.4 FANTASY

Děti mají schopnost velmi živé představivosti. Dokáží přijmout bezmála cokoliv za realitu. Proto je fantasy žánr u dětí a mládeže velmi populární, neboť ve fantazijním světě se objevují čary, kouzla a nadpřirozené a magické bytosti, jako jsou víly, obři, čarodějové, jednorožci a další. Děti se tak ponoří do děje, ve kterém si mohou tvořit svět podle svých pravidel a podle své představivosti.

Fantasy je definováno jako žánr iracionální fantastiky s tematickými prvky mýtů a středověké romance. Fantasy je též protikladem literárního žánru sci-fi, přestože mají mnoho společných znaků. Bývají oba dva označovány termínem *spekulative fiction* (spekulativní, fantastická próza), ale jsou rozdílné na základě motivů a odlišných východisek. Sci-fi je založené na vědeckých motivech, budoucnosti, rozvíjení techniky. Oproti tomu fantasy díla jsou založená na citovosti a objevují se v nich pohádkové motivy. Místo rozvíjení techniky se fantasy zaměřuje na magii a mystiku. Postavy velmi často bývají

archetypální a odkazují k jednání a chování jejich vzoru. Hlavní hrdina má po svém boku svého pomocníka (druha), mistra či učitele, který hrdinu zasvětil do umu magie a kouzel. Dále jsou v dílech protivníci, fantastická stvoření, jež jsou typická pro fantasy žánr. Velmi často má hlavní postava romantický vztah, který může být motivem děje. Velké množství fantasy příběhů se odehrává ve vlastním imaginárním světě, který může, ale nemusí být spjat s naším světem, prolínat se s ním, nebo z něj vycházet. Imaginární světy se pak od našeho světa odlišují specifickou podobou – geografie, řeči, vzorce chování apod. Ústředním motivem je pak cesta, která představuje dobrodružné zvládnutí náročných úkolů a překážek, jež jsou symbolem pro znázornění životní pouti a prostředkem upevnování chování a jednání hlavního hrdiny. Pro mytologické základy odkazují fantasy díla k mýtům a pohádkám. Fantasy žánr prolíná nejen do literárních textů, ale na základě fantazijního příběhu jsou postaveny počítačové, deskové i karetní hry. V průběhu vývoje fantasy se vyčlenily tři hlavní varianty tohoto žánru, a to epická fantasy, hrdinská fantasy a science fantasy. **Epická** fantasy je založená na velmi propracovaném uspořádání tematických složek s několika dějovými linkami. Základní motivy jsou přejaté ze středověkých legend a mezi jejich hlavní znaky patří skupina hrdinů. Velmi často jsou díla vícesvazková. **Hrdinská** fantasy vychází z heroického mýtu. Dochází k hrdinskému chování hlavních postav a celkově působí příběh heroickým dojmem. Obvykle je děj zaměřený na souboje s meči. **Science** fantasy je příběh s vědeckými prvky, čímž už stojí na hraně žánru sci-fi. Mimo tyto hlavní proudy žánru fantasy se objevují i díla, která jsou specifická prolínáním s jinými literárními žánry. Jejich autoři obohacují žánr o další prvky jako například fantasy s hororovými prvky, pohádkové fantasy a další. (Mocná, Peterka 2004, s. 187–189)

2 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA

V prostředí základní školy bychom měli tvořit kreativní a poutavé hodiny pro děti. Děti jsou samy o sobě velmi zvědavé a právě jejich nadšení pro řešení problémů podpoříme aktivitami, které jsou pro ně neobvyklé a vymykají se tradičnímu vyučování ve třídě v lavicích. K prohloubení vztahu k četbě a literární výchově nám mohou pomoci právě prvky zážitkové pedagogiky, které zařadíme do svých vyučovacích hodin, projektů, nebo i exkurzí a vycházek. Žáci se nenásilnou a hravou formou dozívají nové informace, bádají, poznávají svět kolem sebe, osvojují si nové zkušenosti a dovednosti. Aktivní učení jim přinese nové znalosti a zkušenosti, které budou trvalejšího rázu, neboť si je děti samy prožijí a intenzivněji vnímají své okolí všemi smysly. Děti jsou prožitkovým učením vedeny k samostatnosti, schopnosti kooperovat, práci s chybou a v neposlední řadě ke zdravé sebedůvěře. Zážitková pedagogika je ale aktuálním tématem i na vyšších stupních škol a nejrůznějších kurzech, neboť prožitkové učení je přitažlivé pro všechny věkové kategorie.

2.1 POJEM

Zážitková pedagogika se používá jako označení realizace výchovných procesů, které vedou jedince či skupinu k tvořivému řešení problému, postavení se náročným výzvám, vyvolání autentické reakce a vystoupení ze známého a osvědčeného. Procesy jsou pak orientované na výchovné, sociální a praktické zvládnutí dané situace. Zážitek (případně prožívání) hraje významnou roli ve vzdělávacím procesu. Podstatou zážitkové pedagogiky tedy je, že si člověk lépe zafixuje a uchová informace, na které sám přišel, a zkušenosti, které sám prožil. Termín *zážitková pedagogika* vymezuje Ivo Jirásek do čtyř odlišných pojetí:

- 1. Teorie v užším slova smyslu** – toto pojetí navazuje na dlouhodobou tradici české výchovy v přírodě, kam se zařazuje turistika, skauting, rekreace, prázdninová pedagogika. Termínem je tedy označován výchovný proces probíhající v prostředí přírody.
- 2. Teorie v širším slova smyslu** – teorie se nezaměřuje pouze na výchovně-vzdělávací proces v přírodě, ale sledují všechny pedagogické souvislosti situací vedoucích k prožitku. Jedná se například o divadelní a poradenské prostředí. V tomto případě se již termín výchovného působení rozšiřuje o vzdělávací rozměr.
- 3. Metodika postupů a procesů** – v tomto případě je sousloví považováno jako soustava různorodých výchovně-vzdělávacích metod a postupů, které jsou svým způsobem netradiční a nesou v sobě praktickou zkušenost.

4. Praktická realizace kurzů – označení workshopů a kurzů jako zážitková pedagogika je využíváno jako prožitková realita, která mnohdy nenese záměr osobnostního rozvoje. (Jirásek 2019, s. 19–20)

2.2 CÍLE ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY

U zážitkové pedagogiky je primární stanovení si daného cíle, ke kterému musí jednotlivé metody a postupy směřovat, aby byl naplněn. Cíl pak může být obecný, dílčí, nebo individuální. Cíl se odvíjí na základě různých faktorů, mezi které patří například cílová skupina, pro kterou je daná akce uspořádána, tematické zaměření akce a charakter programu.

Za obecný i hlavní cíl zážitkové pedagogiky je považováno aktivní a zajímavé trávení volného času, což má funkci prevence proti sociálně patologickým jevům, mezi které spadají šikana, agresivita, vandalismus apod. Takovéto intenzivní prožitky pak předcházejí potřebě vykonávat trestnou činnost, neboť se adrenalin vyplaví ve správné podobě. Navíc díky zážitkové pedagogice se člověk osobnostně rozvíjí a upevňuje si své mravní hodnoty a jednání. Obecné cíle pak tvoří tři základní skupiny, a to právě cíle osobnostního rozvoje, sociálního rozvoje a zřídka využívaný kognitivní rozvoj.

Osobnostní rozvoj je základním pilířem zážitkové pedagogiky, který je v průběhu prožitku uplatňován. Učení prožitkem neklade důraz na předávané informace, nýbrž na rozvoj dané osobnosti, především se pak soustředí na budování zdravého sebevědomí, rozvíjí sebekontrolu – zejména pak toleranci, zodpovědnost a trpělivost. Prostřednictvím aktivního učení se pak vytváří podmínky pro vlastní sebepoznání, formování a upevňování postojů a v neposlední řadě rozvíjení fyzické kondice.

Sociální rozvoj je naplňován prostřednictvím rozvíjení komunikace, týmové spolupráce, respektování názorů ostatních, zároveň přispívání do diskusí svými nápady a náměty na řešení daného problému. Obecně je známo, že zážitkové učení pomáhá urychlovat interakce mezi účastníky ve skupině a prohlubuje vzájemné vztahy mezi jedinci.

Kognitivní rozvoj předává konkrétní znalosti a informace prostřednictvím prožitkového učení. Velmi často dochází k diskusi nad tématy, která se týkají globální výchovy, ekologie, charitativních činností, ale i drogové problematiky a dalších. Aktivním učením jsou pak znalosti o těchto problémech trvalejšího rázu a jedinec si nové a získané informace zapamatuje daleko snáze a intenzivněji. (Sýkora 2006, s. 9)

2.3 PROSTŘEDKY ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY

Obsah činnosti zážitkové pedagogiky lze kategorizovat do různých oblastí, které mají odlišný obsah, plnění cílů a volbu prostředků pro návrh zážitkově pedagogického projektu. Programové oblasti pak jsou pohybové aktivity, umělecké aktivity, sociálně-psychologické aktivity, společenské aktivity a kognitivní aktivity.

Pohybové aktivity jsou nejčastěji využívané v plánování zážitkové pedagogiky v přírodě. Řadí se sem sporty v přírodě, jako například horolezectví, orientační běh, zimní a vodní sporty, cyklistika, lukostřelba, jezdeckví a kolektivní sporty (volejbal, fotbal, hokej, ringo apod.). Dále do této kategorie spadají všechny formy turistiky a rekreace v přírodě. Tábornická a zálesácká praxe, která vytváří podmínky pro přirozené překonávání překážek, plnění náročných úkolů a zároveň budování si vztahu k přírodě a její pozorování. Rovněž jsou sem zařazeny hry a cvičení v přírodě. Jedná se o velké množství her, které jsou praktikovány v přírodním prostředí. Využívány jsou zejména skupinové i samostatné soutěže, různé pohybové hry i lanové aktivity. Účastník si tak může poměřit síly s druhými, ale i se sebou samým a dojít na hranici svých sil, až si sáhnout na dno svých schopností. Hry v přírodě jsou pro děti naprosto zásadní, neboť jsou vysoce motivovány, rozvíjí se jejich hrubá i jemná motorika, získávají kladný vztah k přírodě, zapojují veškeré své smysly. Vedou je nejen k samostatnosti, ale i schopnosti kooperovat se svými vrstevníky.

Do souboru **uměleckých aktivit** neodmyslitelně patří výtvarné dílny, které učí účastníky zvládnout nejrůznější výtvarné techniky a práci s odlišnými druhy materiálů. Dále sem patří oblast hudby a zpěvu, literatury, filmu, divadelního umění, fotografování a tance. Prostřednictvím těchto uměleckých oblastí se účastník přenesení do svého kreativního světa a popustí svoji fantazii. Využívání těchto forem se uplatňuje v arteterapii, jako prevence stresu, překonání problémů, ať už individuálních, nebo skupinových. V uměleckých aktivitách, které jsou vedeny jako zážitkově pedagogické, by měl být prostor pro nové poznání, práci s emocemi, osobními zážitky a měl by být reflektován celý proces tvoření.

Sociálně-psychologické aktivity jsou zaměřeny na oblasti komunikace, sebepoznání, tvořivosti, intelektu, relaxace a na oblast sociálního rozvoje. K těmto aktivitám patří techniky rolové hry, dramatické hry, znalostní testy a i rozvíjení schopnosti argumentace, improvizace a vytváření podmínek pro debaty.

Společenské aktivity jsou zaměřeny na fungování a kooperaci mezi účastníky. Rozvíjí sociální citění a vzájemný respekt. Mnohdy mohou vyřešit prostřednictvím nastolené situace

konflikty uvnitř sociální skupiny. Využívání těchto aktivit na základní škole podpoří prevenci proti šikaně, upevní vztahy ve třídě a budují důvěru mezi spolužáky.

V oblasti **kognitivních aktivit** se cvičení zaměřují na pozorování a monitoring jevů, objevování a srovnávání údajů a realizace projektů a experimenty. Tato oblast účastníky přímo zapojuje do procesu poznání a bádání. Cílem podobných aktivit je dojít k nějakému řešení na základě výše zmíněných metod. (Hanuš, Chytilová 2009, s. 111–113) Žáci na prvním stupni jsou sami o sobě velmi zvědaví a pomocí těchto prostředků je vedeme k samostatnosti i schopnosti kooperace a práce s chybou. Výsledkem je pak to, že si žáci sami kladou otázky vedoucí k řešení problému, formulují hypotézy, plánují postup jejich ověření, provádějí pokusy, vyhledávají a třídí informace. V závěru pak vyhodnocují výsledky a formulují závěry, které nakonec prezentují před ostatními.

2.4 HRA A JEJÍ KATEGORIE

Hra má v pedagogické praxi nezastupitelnou roli jako prostředek výchovy. Jejím využíváním nastolujeme situace, příběhy, role, ve kterých se jedinec či skupina rozvíjí a roste ve všech oblastech. Ve hře si ověřujeme své teoretické poznatky a uvádíme je do praktického využití. Zároveň získáváme nové poznatky o sobě samém, o druhých a okolním světě. Cílem hry je určeno kudy, jakým způsobem a kam budeme směřovat. Cíl hry musí být přesně a jasně definovaný, musí být dosažitelný a účastníci jsou schopni ho naplnit. Hru lze tedy definovat jako dobrovolnou činnost, která má jasně vymezený cíl, pravidla a účastníci jsou během hry provázeni pocitem radosti, stavy adrenalinového nadšení i napětí.

Lenka Chytilová a Radek Hanuš dělí hry podle kritéria výchovných cílů na hry rozvíjející různé oblasti a na hry známé. Hry rozvíjejí:

- Jazykovou inteligenci, ve které se cvičení zaměřují na schopnost srozumitelného vyjadřování, schopnost smysluplně vyprávět a vysvětlovat příběhy.
- Hudební inteligenci, kdy se rozvíjí schopnost vnímání rytmu a tónu, zapamatování si a opakování melodie a v neposlední řadě přímé zapojení se do provozování hudby.
- Matematicko-logickou inteligenci, kdy se konkrétně využívá problematika výrokové logiky, práce s čísly a rozvíjí se kombinační schopnost.
- Prostorovou inteligenci, kterou lze podpořit rozvíjením schopnosti představivosti nových, originálních objektů, obrazů a tvarů.

- Pohybovou inteligenci, kterou účastníci využívají při zvládnutí veškerých technik nejrůznějších sportů a tanců. Rozvíjí se pohyblivost, obratnost a manuální zručnost jedince.
- Intrapersonální inteligenci, která napomáhá poznání sama sebe, rozeznat a popsat své emoce a pocity, a tím rozvíjet své schopnosti sebekontroly.
- Interpersonální inteligenci, jež se využívá při schopnosti pozorování ostatních jedinců ve svém okolí, porozumění jejich potřebám, sledování jejich temperamentu a osobnostních rysů a na základě toho dokázat se vcítit do druhých a porozumět jim.
- Vztah k přírodě a ke všemu živému.

Hry známé se dělí na kombinované, při kterých se prověřuje celá osobnost jedince, a na hry pomocné, jež jsou určené k rozehrání, navození potřebné atmosféry nebo uvolnění.

Pokud známe stěžejní cíl dané hry, můžeme ji pak realizovat na základě charakteru hry, formy hry, popisu hry a kritérií hry. Charakter hry je stručný souhrn herních pravidel, která jsou pozorována z hlediska rozpracovanosti a závaznosti. Pravidla mohou být buď úplně a podrobně vypracovaná a pro účastníky závazná, nebo jsou naopak nestrukturovaná, volně plynoucí. Forma hry vystihuje charakteristické znaky a rysy jednotlivých her a zapojení jedince do nich. Na základě toho pak rozlišujeme velké množství forem her, jako jsou například simulační hry, dramatické hry, různá praktická cvičení, dílny, závody, soutěže a další. Popis hry je jeden z nejdůležitějších kroků, neboť zde dochází k motivaci účastníků, vysvětlování pravidel a v neposlední řadě jsou zmíněny poznámky na základě předchozí zkušenosti, které pomohou účastníkům hru lépe pochopit a naplnit tak její cíl. Kritéria her jsou stručné informace o dané hře, jako například název hry, který by měl být přitažlivý, upozornění na fyzickou i psychickou zátěž, čas příprav a čas hry, počet hráčů, věkové kategorie, nebo i potřebný materiál pro realizaci konkrétní hry. (Hanuš, Chytilová 2009, s. 114–120)

3 HRAD KRAŠOV A VLASTIMIL VONDRUŠKA

Následující kapitola je věnována hradu Krašov, zabývá se archeologickým výzkumem provedeným významným českým archeologem Tomášem Durdíkem. Následuje stručný medailonek autora Vlastimila Vondrušky, poté se zaměřujeme na tvorbu Vondruškových historických detektivek a následně představujeme jeho *Adventní kletbu*. Vybíráme určité pasáže z textu, které neodpovídají historické realitě, nebo spíš stavu památky v současné době. Problémové a zajímavé pasáže z knihy jsou pak využity v plánovaném projektu pro žáky a jsou zaměřené na schopnost čtení s porozuměním.

3.1 HRAD KRAŠOV

Hrad Krašov se nachází uprostřed přírodní rezervace v Plzeňském kraji, přibližně jedenáct kilometrů od Kralovic v okrese Plzeň-sever. Hrad se tyčí na skalnatém výběžku vysokém bezmála sto metrů nad soutokem Brodeslavského potoka a řeky Berounky.¹

Výsledky archeologického výzkumu prováděného v letech 1970–1971 vykazují, že byl hrad založen před rokem 1232. Tato skutečnost byla zjištěna na základě rozboru sondy, která zachytila ve skále zasekanou cisternu, příslušející první stavební fázi hradu. V ní pak bylo nalezeno značné množství keramického materiálu. (Durdík 1999, s. 149) Zakladatelem hradu byl Jetřich z rodu Hrozatovců, jenž získal území od krále Václava I. za své věrné služby. Významný český archeolog Jan Klápště rok založení zpochybňuje, neboť předpokládaný zakladatel Jetřich se podepsal v letech 1232 a 1269 jako pán Krašovic. Takto se podepisoval i jeho syn Sezema, který se teprve až od roku 1283 začal představovat jako Sezema z Krašova. Na počátku 14. století jsou dokonce vedle sebe zmíněni Sezema z Krašova a jeho otec Jetřich z Krašovic. V každém případě se však jedná pouze o domněnky, neboť ze samotného a ojedinělého predikátu *de Crassow* nelze přesně dokázat starobylé počátky hradu Krašov. Průkazné argumenty o stáří Krašova by v dané situaci mohl poskytnout až další archeologický výzkum. (Klápště 2003, s. 786–800)

Hrad leží na hranici bývalého Jetřichova panství, které uzavíralo starou obchodní a vojenskou cestu údolím řeky. Hrad byl osazen silnou vojenskou posádkou, která měla za úkol bránit nedaleký sídelní hrad krále, Týřov. Po Jetřichově smrti vlastnil Krašov jistý Sezema (blízký příbuzný, možná syn, synovec, vnuk, ...). Sezema je doložen v historických pramenech, jako číšník krále Václava II., syna Přemysla Otakara II., a to až v 80. letech

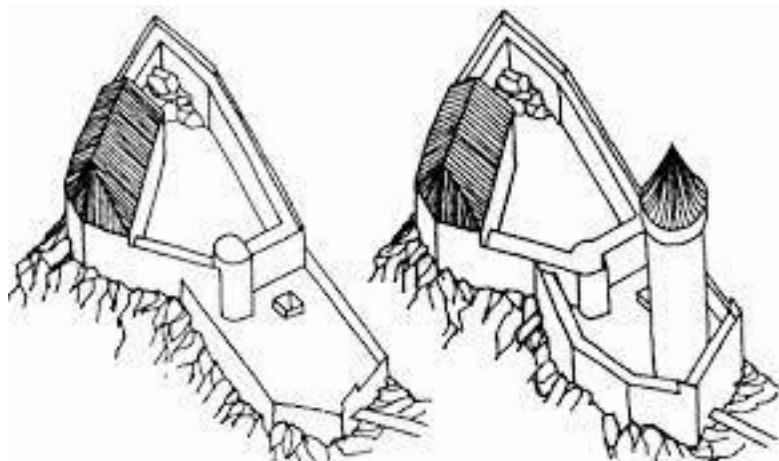
---

¹ Podobu soutoku si autor také opakovaně plete. Jednou hovoří o soutoku dvou řek, podruhé o soutoku potoka s řekou.

13. století. Zdá se, že byl právě Sezema prvním budovatelem opevněného šlechtického sídla v poslední čtvrtině 13. století. Po Sezemovi zůstali čtyři potomci – Sezema, Racek, Jetřich a Bušek. Bušek předal hrad svému synovi Vilémovi, který hrad následně prodal Kolovratům. V 16. století byl Krašov renesančně upraven. Od druhé poloviny 17. století spadl hrad Krašov do majetku plaského kláštera. V roce 1785 byl plaský klášter zrušen a hrad Krašov velmi rychle zpustl, až se kolem roku 1800 stal již zříceninou.

Dispozice hradu je dvojdílná, původní podoba předhradí je ale doposud neznámá. Od počátku bylo dvojdílné nevelké jádro hradu, které se nacházelo za mohutným šíjovým příkopem. V přední části jádra se nacházela čtverhranná cisterna vysekaná do skály. Zadní část pak obtáčela hradba, ze které vedle brány vystupovala menší věž s břitem. V levé zadní části stál nad Brodevslavským potokem malý sálový palác (viz obrázek č. 1). Plocha předhradí je položena výše než jádro. V České republice je krašovské zvýšené předhradí jedním z nejlépe dochovaných vůbec. Ve druhé polovině 13. století došlo k první přestavbě, kdy přední část jádra dostala obvodovou zděnou hradbu. V čelní stěně byla zřízena nová vstupní brána, jejíž oblouk byl vyzděn z lomového kamene. Další fáze přestavby nastala nejspíše v průběhu 14. století. Jedná se o období vrcholné gotiky. Rozšířila se obytná plocha, vznikl nový dvouprostorový palác (vpravo za vnitřní bránou). Z něj se zachovalo přízemí, které původně sestávalo ze dvou místností. V jihovýchodním cípu nároží hradu byla vybudována čtverhranná věžovitá stavba, jež rozdělovala dva paláce.

Obrázek č. 1 – vlevo první fáze přestavby, vpravo druhá fáze (Durdík 1999, s. 149.)

Výstavba nové brány nad příkopem a parkánu přední části jádra probíhala v období před nástupem palných zbraní (cirka 2. polovina 14. století). Jejich rozvoj pak zapříčinil v průběhu 15. století další vylepšení obrany hradu – na stráni nad Brodeslavským potokem bylo vybudováno ještě předsunutě opevnění hradu. Obrana se přenesla do části předhradí, kterou zajišťoval mohutný val. Předhradí bylo zastavěno dalšími budovami, jako pivovarem

se sladovnou, kovárnou, krčmou, lázní, cihelnou a dalšími užitkovými i hospodářskými objekty. Součástí hospodářství hradu byl mlýn nacházející se ve svahu rokle pod předhradím. Kolo poháněla voda vedená uměle vyhloubenými struhami z výše položených rybníčků před předhradím, do kterých se přiváděla srážková voda. Další stavební úpravy byly snahou o dobový obytný a reprezentativní standard. Koncem 15. století se stal Krašov přední šlechtickou rezidencí, která byla schopna samostatného fungování a podnikání díky rozsáhlému předhradí a hospodářství. V roce 1678 koupil značně sešlý hrad Krašov plaský klášter, který zahájil barokní přestavbu hradu. Došlo k přeložení vstupu, a to do prostoru vedle kuchyně, tedy do místa současného vstupu na hrad. K původní vstupní bráně vedl dřevěný most stojící na dvou pilířích. Nový vstup vedl přes uměle navržený násep, který přetínal hradní příkop na straně nad řekou Berouňkou. Těsně před branou se k ní most zalamoval v pravém úhlu. Prostor původního vstupu byl ale také využit a mezi kruhovou věž a parkánovou zeď byla vestavěna úzká hradní kaple, jejíž pozůstatky jsou dnes velmi nepatrné. Rekonstrukce hradu Krašov vedla k tomu, že se z původní pevnosti stalo letní sídlo mnichů cisterciáckého řádu. Cisterciáci na hradě pořádali hony, slavnosti a jiné události, na které zvali faráře, rychtáře a vybrané sedláky z okolí. Pro tyto účely byl hrad znovu upraven, především interiér, tentokrát do stylu baroka a rokoka. Vybudovali zde dvě kaple, jednu zasvěcenou sv. Ludmile a druhou sv. Evženi. Zrušením plaského kláštera se Krašov dostává do správy Náboženského fondu, pro jehož účely se stává nepotřebným. Zdivo hradu bylo rozebráno sedláky z okolních vesnic jako stavební materiál. V současné době pečuje o zříceninu hradu Spolek pro ochranu přírodní rezervace a hradu Krašova. (Durdík 1999, s. 149–150)

3.2 O AUTOROVI

Vlastimil Vondruška patří v posledních letech mezi nejčtenější české autory. Od roku 2009 se věnuje pouze spisovatelské činnosti a dosud vydal kolem padesáti historických románů a detektivních příběhů. Mimo jiné napsal i několik knih pro děti a populárně-naučná díla. Mezi jeho tvorbu též patří vědecké studie a články věnující se dějinám hmotné kultury. Podle statistik Národní knihovny prodal přes milion a půl výtisků a stal se tak jedním z nejčtenějších českých autorů. Obdržel řadu literárních ocenění, jako například cenu Unie českých spisovatelů, čestné ocenění Menzy a další. Vlastimil Vondruška v roce 2017 převzal státní vyznamenání za literaturu od prezidenta Miloše Zemana. (Vondruška 2020)

3.3 HRÍŠNÍ LIDÉ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

Vondruškova tvorba se zaměřuje na beletrii, kterou není možné zařadit pouze do jednoho žánrového směru. Většina jeho knih splňuje znaky detektivního románu, kdy se v dílech odehrává nějaký zločin, který je následně vyšetřován královským prokurátorem Oldřichem z Chlumu. Provází jej jeho věrný pomocník Ota ze Zástřizlí, kterému královský prokurátor jednodušeji předává své myšlenkové pochody a postupy, které vedou k rozřešení případu. Ota má funkci jakéhosi tlumočnicka čtenáře, který díky němu pochopí, jak Oldřich došel k vyřešení případu. Děj se odehrává ve středověké epoše vývoje české společnosti. Ve Vondruškových detektivních prózách se objevují historická jména, středověké pokrmy, archaismy a středověké reálie, které ale ne vždy odpovídají středověké realitě, respektive možnostem středověké společnosti 13. století². Na první pohled se má jednat o historické detektivky, ale dílo můžeme označit také za dobrodružné, neboť Oldřich pořádá výpravy po celém Českém království. Autor na dotaz věrohodnosti historických detektivek odpovídá na své webové stránce následovně: *„Na první pohled to vypadá svůdně – jsem historik a je tedy legitimní, že budu pravdivě a zcela věrohodně zobrazovat dějiny. Leč není to tak jednoduché, jak se na první pohled může zdát. Písemných dokumentů ze středověku se dochovalo, obrazně řečeno, jako za krejcar uranu. Jen ten, kdo se věnoval studiu té doby nikoli z učebnic, ale hledal v kronikách a listinách, ví, jak málo máme informací. Ani v případě panovníků si nejsme někdy jistí, kdy se narodili a o tom, jak žili, nevíme téměř nic. Soukromí nebylo hodno pozornosti kronikářů, a pokud něco zapsali, většinou to je spíše oslavná legenda nebo naopak pomlouvačný výpad. A pokud víme o panovnících málo, o prostém lidu skoro nic. V případě zločinů se nic nezapisovalo, teprve z doby po husitských válkách známe stručná soudní akta. Navíc je třeba si uvědomit, že román není vědecké dílo. To je sice každému v teoretické rovině zřejmé, ale v praxi pak nejeden čtenář hledá srovnání s učebnicemi. Ve světové literatuře nenajdete autora, jehož historický román by zcela přesně odrážel dobu, v níž se odehrává³. To totiž s ohledem na mezery v pramenech nejde ani ve vědeckém díle. Pokud píše historický román (Přemyslovská epopej, Husitská epopej), pak se samozřejmě snažím o maximální míru pravdivosti děje, charakteru postav, reálií a vůbec všeho, co se v příběhu objeví. A snažím se do děje vložit maximum možného, co lze najít v pramenech. Pokud však jde o historickou detektivku, pak musím vždycky nadřadit příběhy*

---

² Představa tajné chodby vytesané ve skále do hloubky bezmála sto metrů je zcela nepředstavitelná a nerealizovatelná i pro současnou společnost.

³ Historický román nemůže přesně odrážet dobu. Tady s autorem souhlasíme, ale informace v něm uvedené by neměly být v zásadním rozporu se současným poznáním.

dílčím reáliím. Zasazují je sice do historicky věrného prostředí⁴ a snažím se, aby postavy jednaly tak, jak mohli lidé ve středověku myslet a jednat, ale v detailech si musím některé údaje vymýšlet (například jména jednajících postav). I když se tedy nejedná o rekonstrukci historické události, lpím na tom, abych zobrazil věrohodně hodnotový systém doby a psychologii středověkého člověka⁵ s jeho pozitivním přístupem k světu, étosem pravdy, víry, milosrdenství, přirozenosti a touhy po přežití v krušných podmínkách tehdejší reality. Ale vlastní příběh je samozřejmě literární fikce.“ (Vondruška 2020)

Autorovu představu nerozporuji, ale je třeba upozornit na určité disproporce, kdy čtenáři mohou být vmanipulováni do chybných historických nebo místních souvislostí. V jeho dílech se vyskytují určité záležitosti, které na první pohled působí silně ahistoricky. Konkrétně v díle *Adventní kletba* se vyskytují i nonsensové motivy, které by bylo možné zařadit i do žánru fantasy. Poté se žánr historické detektivky stává spíše fantasy detektivkou. Vlastimil Vondruška je ale zároveň významným historikem a jeho historické prózy jsou uznávány kritiky. V knihách zobrazuje rozdílnost a vztahy šlechty a prostého lidu. Příběhy, které píše, mají rychlý spád, zajímavé zápletky, jsou plné dějových zvrátů, které nás nutí pokračovat ve čtení. Knihy jsou jistě zajímavé pro čtenáře, kteří mají rádi tajemno, motivy zločinu, násilí a smilstva. Zároveň jsou v některých případech příběhy humorné. Zejména díky Otovi, který je čtenářům obvykle povahově bližší než královský prokurátor.

3.4 ADVENTNÍ KLETBA

Dílo *Adventní kletba* není intencionální, tudíž není vhodné pro práci na prvním stupni (motivы vraždy, smilstva, násilí). Avšak děj se odehrává na regionálním hradě Krašov a určité pasáže se dají využít jako podklad pro naplánování terénního výzkumu pro děti. Konkrétně je využít pro úlohy týkající se porozumění textu, odhalení fikce a reality. V příběhu je hrad Krašov plný záhad a tajemství, která jsou pro děti na prvním stupni velmi přitažlivá a motivující.

Děj je zasazen do druhé poloviny 13. století, do vrcholu vlády⁶ Přemysla Otakara II., nazývaného jako král železný a zlatý. Jako královský prokurátor mu slouží Oldřich z Chlumu, který zastupuje panovníka, velí královské vojenské posádce, vybírá daně, stará se

---

⁴ Tímto vyjádřením autor sám sebe usvědčuje z omylu. Na to, že se nejedná o historicky věrné prostředí, upozorníme níže.

⁵ Další kontroverzní tvrzení. Lze si například povšimnout toho, že je středověká žena zobrazována vyloženě schematicky. Šablonovitost se projevuje v několika podobách: vyzývavost, chtíč, nevěra atp.

⁶ Období je možné odhadnout podle informace, že byl Oldřich z Chlumu kastelánem hradu Bezděz, jehož stavba byla dokončována pravděpodobně v 70. letech 13. století.

o bezpečnost na cestách a hájí zemské právo. Především ale vyšetřuje hrdelní zločiny, soudí zločince a vynáší rozsudky. Na jeho cestě jej doprovází věrný služebník panoš Ota ze Zástřizlí.

Na jedné z výprav Oldřicha a jeho družinu zastihne nelítostná vánice, která oddělí Oldřicha, mnicha Beata a Otu od zbytku výpravy. Tyto tři postavy se nakonec octnou na hradě Krašov, kterému vládne šlechtic Sezema z Krašova. Ten je okamžitě přijme a uvítá na slavnostech sv. Barbory. Oslavy si ale Oldřich neužívá, neboť má plné ruce práce s řešením záhady přízraku paní Anny, vraždy otce Lutholda a odhalení adventní kletby, podle níž obvykle zemře někdo z Hroznatova rodu. Během pobytu na Krašově pak skutečně Oldřich odhalí vrahu otce Lutholda, navštíví kryptu pod hradem, kde objeví tajné chodby vedoucí k bohatství rodu Hroznatů. (Vondruška 2008)

Příběh knihy je velmi poutavý a napínavý. Autor dokáže barvitě popsat komnaty a budovy, ve kterých se Oldřich se svým pomocníkem nacházejí. Líčí různé pokrmy, které se podávají na hostině k příležitosti oslav sv. Barbory. Publikace splňuje znaky historické detektivky, ale v textu se vyskytují problematické pasáže týkající se hradu Krašov. Výše popsané archeologické výzkumy Jana Klápště a Tomáše Durdíka dokazují Vondruškovo mylné časové zasazení děje do 70. let 13. století. Není jisté, zda byl hrad v tomto období již postaven, natož aby bylo předhradí rozsáhle zastavěné hospodářskými a užitkovými budovami, které Vondruška ve své publikaci zmiňuje. Budovy, jako pivovar, kovárna, krčma, lázeň nebo cihelna, se začaly v předhradí stavět patrně až ve 14. a 15. století. Ale to by musel potvrdit nebo vyvrátit podrobný archeologický výzkum. Krašovské předhradí je písemnými prameny poprvé zmiňováno až v roce 1529, i když to neznamená, že nemohlo vzniknout dříve. Plný omylů je také podrobný popis hradu a předhradí. Zásadního omylu se autor dopouští ve chvíli, kdy dává do vztahu polohu vnitřního hradu a předhradí. Několikrát v knize naznačuje, že předhradí je situováno níže než jádro hradu. Krašovské předhradí je přitom výše položené než hradní fortifikace. Autor vyobrazuje v příběhu palác, který se nachází přímo vpravo nad řekou Berouňkou. Ten byl ale vybudován pravděpodobně až ve 14. století. Děj se mohl odehrávat v nejstarší palácové stavbě, která se ale nachází na levé straně, dále od řeky. Avšak to nezapadá do konceptu Vondruškova tajného okna, jež je situováno nad řeku⁷. V díle se pracuje s kaplí svaté Ludmily, jejíž stavba je archeologicky

---

⁷ Zdá se, že autor navíc popisuje věžovitou palácovou stavbu z vrcholného středověku, která byla vybudována až na nejzazším cípu ostrožny (nejvyšším). Podle dosavadních zjištění ve 13. století na tomto místě žádná věžovitá kamenná stavba nestála.

doložena až v 17. století, kdy hrad Krašov připadl do vlastnictví plaských cisterciáků. V příběhu se hlavní hrdina ocitá právě ve věžovité kapli a je veden majitelem po schodišti, které vede skrz skálu až pod úroveň řeky Berounky. Skála, na které je postaven hrad Krašov, je v nejvyšším bodě vysoká bezmála sto metrů. V tomto případě se jedná už o prvek z fantasy literatury, neboť ve středověku by nedokázali takovouto chodbu vybudovat, natož síň pod úrovní vody, ve které se nachází další tajné cesty vedoucí k pokladu. Poklad jako takový je vyobrazený jako Hroznatovo neskutečně honosné jmění, které by ale v dobách středověku nemohl získat. Již v první kapitole se královský prokurátor Oldřich z Chlumu dostane se svojí družinou do situace, která by za obvyklých okolností nebyla možná. Ve vánici zabloudí k řece Berounce, přes kterou vede, podle Vondruškova popisu, polorozpadlý můstek. V období zimy je řeka Berounka rozvodněná. Na základě pozorování její šíře v blízkosti hradu by popsán můstek nepřešla jediná osoba, natož člen výpravy s koněm za sebou. S přechodem přes řeku je spojena další závažná nelogičnost. V textu je uvedeno, že Oldřich přechází řeku níže po proudu (pod Kozojedy), takže by měl k hradu doputovat ze západní strany. Z popisu příchodu ke hradu je však zřejmé, že se k pevnosti dostali ze strany opačné, tedy východní.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Projekt je opatřen titulem „Záhadná kniha o Krašově“ a měl by dětem navodit atmosféru středověké doby a podnítit touhu po rozklíčování hradních tajemství. Školní výlet na hradní památku integruje okruhy vlastivědy dle RVP ZV – Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas. Projekt ale přesahuje do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, konkrétně pak obor Literární výchova. Výpravu provázejí úlohy, které v sobě nesou interdisciplinární vazby napříč téměř všemi vyučovacími předměty. Důvodem volby plánovaného projektu na hrad Krašov je má přímá zkušenost a osobní vazba, neboť jsem zde organizovala celodenní výlet v rámci letního tábora. Projektem prolínají úryvky z knihy *Adventní kletba*. Žáci prostřednictvím prožitkové a badatelské metody budou uvažovat o pravdivosti textu knihy, seznámí se se stručnou historií hradu Krašov a využijí znalosti z výuky v terénu. Vycházka by měla rozvíjet jejich zájem o přírodu a historické památníky české země. Zároveň by měli žáci prohloubit pozitivní vztahy v třídním kolektivu.

4.1 PŘÍPRAVNÁ FÁZE PROJEKTU

Rodiče žáků nejprve seznámíme s nadcházejícím průběhem projektu. Výpravu je ideální plánovat ke konci školního roku, kdy bývá příjemné počasí na vycházku a aktivity v přírodě. Žáci jsou také ovlivněni blízkými se prázdninami, takže jistě uvítají výuku na čerstvém vzduchu. Zároveň si oddechnou od běžného sezení v lavicích a mohou si odnést tip na letní výlet s rodiči či přáteli. Den před výletem na hrad Krašov děti motivujeme vyprávěním o tajemném středověku. Žáci si tím zopakují dosavadní znalosti o hradech za uplynulý školní rok a objeví i nové informace. Aktivita bude spočívat v tvorbě myšlenkové mapy, která je popsána níže v podkapitole *Motivace*. Dostatečně dopředu je třeba zavolat kastelánovi, aby zájezdu umožnil vstup do vnitřních prostor hradu, případně s ním domluvit komentovanou prohlídku. Důležité je zajištění autobusové dopravy do osady Rohy, ze které vede zhruba dvoukilometrová zeleně značená naučná stezka přímo na hrad Krašov. Výlet je naplánován jako celodenní, je tedy třeba, aby žáci vyrazili v pohodlném oblečení a měli pevnou obuv. Také si zabalí psací náčiní, podložku na psaní, svačinku a pití. Do školy se žáci vrátí až na pozdní oběd. Předpokladem pro plánování projektu je, že se škola nachází v regionu severního Plzeňska, stejně jako hrad Krašov. Pokud by se na výlet chystala škola, nebo jakákoliv zájmová skupina z jiného okresu, je možné si zařídit stravování v restauraci v Kralovicích nebo v jídelně Kozojedy. Pedagog, případně jiný vedoucí, si připraví potřebný materiál (pracovní listy, pozorovací archy, didaktické karty, příruční atlas rostlin), který je důležitý pro organizaci projektu. Je také možné se domluvit s členy spolku pro ochranu

přírodní rezervace a hradu Krašova na úschově některých pomůcek v areálu hradu. Učitel, případně organizátor výletu, by si měl den dopředu projít hrad a předpřipravit si poslední stanoviště pro žáky. Poslední úkol se nachází na téměř nevyužívané pěšině pod hradem, tudíž je bezpečné zde přes noc nechat připravenou truhlu s „pokladem“.

4.2 PLÁNOVÁNÍ PRŮBĚHU PROJEKTU

V následující podkapitole se nachází podrobný popis motivační aktivity, mapa naučné stezky ke Krašovu s vyznačenými stanovišti a popis cesty. Následně jsou zde rozepsané aktivity na jednotlivých stanovištích a plánovaný průběh výletu.

4.2.1 MOTIVACE

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Vzdělávací obor: Lidé a čas

Téma: Středověké hrady

Ročník: 4.–5. ročník

Předpokládaný počet žáků: 20 žáků

Očekávané výstupy:

ČJS-5-3-02 využívá různé informační zdroje pro pochopení minulosti;

ČJS-5-3-03 rozeznává rozdíl mezi životem dnes a životem v dávných dobách.

Mezipředmětové vazby: český jazyk (literatura), výtvarná výchova

Časová dotace: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Výchovně-vzdělávací cíle:

- žák vyjmenuje alespoň dva hrady v České republice,
- žák využívá různé zdroje k získání informací pro myšlenkovou mapu,
- žák s pomocí svých spolupracovníků vytvoří myšlenkovou mapu,
- žák reflektuje svoji práci.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka* – třída je tvořena dětmi přibližně podobného věku, vykonávají stejné úkoly ve stejném čase, učitel řídí naráz činnost všech žáků,
- *skupinová (kooperativní) výuka* – žáci pracují ve stejně početních skupinách, každý přispívá svojí prací při řešení zadané úlohy.

Vyučovací metody:

- *metoda slovní* – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- *metoda názorně-demonstrační* – demonstrace obrázků hradů,
- *metoda myšlenkové mapy*.

Hodnocení:

Žáci jsou hodnoceni v průběhu celé hodiny slovně, stejně tak i na konci v rámci reflexe. Myšlenkové mapy jsou ohodnoceny na základě vypracovaných otázek, na které hledají žáci odpovědi.

Pomůcky:

dataprojektor, encyklopedie středověkých hradů, vytištěné obrázky hradů, tablety/PC (případně lze využít mobilní telefony), učebnice, čtvrtky A3, psací náčiní, fixy, pastelky, nůžky a další výtvarné potřeby.

Průběh hodiny:

Úvod (8 min):

Žákům sdělíme náplň dnešní hodiny, kdy budou ve skupině vytvářet myšlenkovou mapu na téma „Hrady“. Následně proběhne krátká diskuse o tom, které hrady v České republice znají, které navštívili apod. Důležité jsou motivační informace týkající se tajemného středověku.

Zadání a realizace myšlenkové mapy (30 min):

Žáci se rozdělí do čtyř skupin po pěti (případně upravíme dle počtu žáků). Následně jim jsou ukázány všechny možnosti pro vyhledávání informací – encyklopedie, učebnice, tablet/PC (případně mobilní telefon), obrázky hradů. Na tabuli jsou po celou dobu promítnuté otázky, na které žáci vyhledávají odpověď v různých informačních zdrojích. Mohou se ale opřít i o své dosavadní zkušenosti a znalosti. Otázky jsou uskupeny do čtyř logických celků, které žáci v myšlenkové mapě zobrazí:

1. Umístění a doba hradů

Kde je hrad obvykle situován? - Proč? V jaké době se hrady stavěly?

2. Popis hradu a vybavenost

Z čeho jsou hrady postaveny? Jaké má hrad části? Co muselo být na hradě, aby obyvatelé přežili? Jak vypadalo opevnění hradů?

3. Život na hradě

K čemu lidem hrady sloužily? Kdo všechno žil na hradě? Znáš nějaké středověké osobnosti?

4. Vybrané hrady v ČR a krátký popis

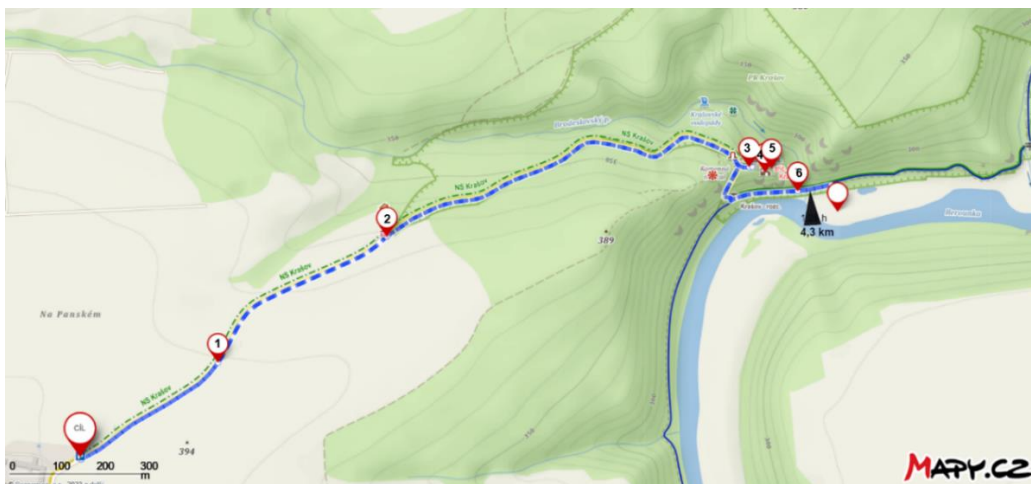
Byli jste s rodiči nebo s kamarády na nějakém hradě? Na kterém? Napište název a stručné informace.

Žáci pracují ve skupinách a učitel je pouze v roli pozorovatele. Pokouší se je vést k vytvoření logických celků o hradech. Kontroluje a průběžně hodnotí jejich práci.

Reflexe (7 min):

Žáci představí ve skupině své myšlenkové mapy, sdělí ostatním, se kterými informačními zdroji pracovali, a zhodnotí, jak se jim pracovalo ve skupině. Ostatní skupiny si poté prohlédnou jejich práci a podají skupině zpětnou vazbu (*co se jim líbí, jestli postupovali stejně atd.*). Žákům poté bude sděleno, že následující den je naplánovaný celodenní výlet na hrad Krašov, kde na ně čeká spousta aktivit.

4.2.2 MAPA A POPIS CESTY

Obrázek č. 2 – trasa z osady Rohy na Krašov (Seznam, Mapy.cz)

Trasa vede po celou dobu v nenáročném terénu a je dlouhá přes čtyři kilometry. Výchozím bodem je místní osada Rohy, ze které vede naučná stezka k hradu Krašov. Je označena zeleným turistickým značením. Cesta se line mezi poli, kde se nachází první stanoviště. Stezka pokračuje širokou polní cestou, jež je lemována trnitými keři. Za necelý půl kilometr se po levé straně objevuje přístřešek a skanzen, který je možné s žáky navštívit a prohlédnout si jej. Zde se také nachází druhé stanoviště věnované poznávání stromů. Polní cesta se mění v mírně klesající lesní cestu. Po levé straně cesty je vidět starý náhon, který zajišťoval dostatek vody na hradě a předhradí. Za pouhých osm set metrů stezka končí v hlavním bodě výpravy – hradě Krašov. Před vstupní bránou se nachází vyhlídka na řeku Berounku. Zde je také vyznačené třetí stanoviště. Výprava pokračuje na hrad a žáci plní aktivitu ve čtvrtém stanovišti. Následuje krátká komentovaná prohlídka. Poté je pro žáky připraven pátý úkol, jehož vyřešení je zavede po strmější pěšině až pod hrad Krašov. Po žlutě značené stezce a následně po modré se dojde až k místu, kde se vlévá Brodeslavský potok do řeky Berounky. Zde je cílové stanoviště výletu. Po splnění úkolu se žáci mohou občerstvit na nedaleké louce, kde se nachází altánek a krásný pohled na hrad zdola. Poté čeká žáky ta samá cesta zpět k autobusu. Během zpáteční cesty žáci doplňují pozorovací arch.

4.2.3 PRŮBĚH PROJEKTU A POPIS AKTIVIT

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Vzdělávací obor: Lidé a čas

Téma: Záhadná kniha o Krašově

Ročník: 4.–5. ročník

Předpokládaný počet žáků: 20 žáků

Časová dotace: 5 hodin

Předměty: vlastivěda, přírodověda, český jazyk – literatura, matematika, pracovní činnosti

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, environmentální výchova

Žáci si u autobusu zkontrolují, zda mají všechny potřebné pomůcky. Dostanou pozorovací arch (viz příloha č. 1), díky kterému budou více vnímat přírodu a okolí. Pokud by chtěli určit jakoukoliv jinou rostlinu, je dětem k dispozici příruční atlas rostlin a z druhé strany pozorovacího listu si mohou vytvořit vlastní seznam. Žákům je sděleno, že budou v terénu řešit různé úlohy, které budou plnit převážně ve skupinách nebo dvojicích. Než se vydají na cestu, hromadně si zopakují správné chování v lese (nekřičet, nezanechávat po sobě odpadky, chodit pouze po cestách).

Stanoviště č. 1 – ekosystém pole

Výchovně-vzdělávací cíle:

- žák vyluští přesmyčky,
- žák přiřadí název rostliny k obrázku,
- žák vybere živočichy z ekosystému pole,
- žák přispívá do diskuse,
- žák určí název rostliny ve volné přírodě.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka,*
- *párová výuka.*

Vyučovací metody:

- *metoda slovní* – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- *práce s pracovním listem,*
- *metoda názorně-demonstrační* – demonstrace obrázků, rostlin v přírodě.

Didaktické pomůcky: pracovní list, desky na psaní, psací potřeby.

Popis aktivity:

Žáci se od autobusu vydají po polní cestě, kde je zanedlouho čeká první zastávka s úkoly. Žáci si utvoří dvojice (případně trojice podle počtu) a dostanou pracovní list (*viz příloha 2*), který je zaměřený na ekosystém pole. Prvním úkolem je luštění přesmyček, které ukrývají čtyři názvy nejznámějších obilnin – žito, pšenice, oves a ječmen. Ve druhém cvičení žáci přiřadí čísla z prvního úkolu k jednotlivým obrázkům. Následně tyto rostliny zařadí do skupiny obilnin. Posledním úkolem je určit názvy živočichů a zakroužkovat pouze ty, kteří žijí v ekosystému pole. Pokud je dvojice dříve hotova než ostatní, napíšou další zvířata, která mohou spatřit na poli. Na polích, mezi nimiž vede cesta na hrad, roste jeden z druhů výše zmíněných obilnin. Žáci mají nyní za úkol porovnat obrázky z pracovního listu s obilninou, jež roste na poli. Měli by dojít k závěru, že se jedná o žito. Učitel případně napoví, že ječmen není tak vysoký a má delší vousy. Na to naváže diskuse, proč se pěstují obilniny a jaký z nich má společnost užitek. Žákům je nutné připomenout, že mají při ruce záznamový arch, na kterém se nacházejí živočichové žijící v polním ekosystému a které mohou nyní spatřit. Polní cesta je lemována trnitými keři, jako jsou slivoň trnka, růže šípková, ostružiník křovitý. Také na poli mohou žáci spatřit luční rostliny a květiny. Děti samostatně pracují se záznamovým archem, případně si zapůjčí od učitele příruční atlas rostlin. Učitel spolu s dětmi komentuje přírodu, která je kolem nich a povzbuzuje žáky k určování rostlin a živočichů.

Stanoviště č. 2 – poznávání jehličnatých a listnatých stromů + skanzen

Výchovně-vzdělávací cíle:

- žák rozdělí stromy na listnaté a jehličnaté stromy,
- žák přiřadí názvy stromů,
- žák pojmenuje stromy nacházející se v blízkosti stanoviště,
- žák vymyslí alespoň tři suroviny, které byly použity na stavbu skanzenu.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka,*
- *skupinová výuka.*

Vyučovací metody:

- *metoda slovní* – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- *práce s didaktickými kartami,*
- *metoda názorně-demonstrační* – demonstrace obrázků, stromů v přírodě, skanzenu,
- *didaktická hra.*

Didaktické pomůcky: čtyři sady karet s obrázky a názvy listnatých a jehličnatých stromů.

Popis aktivity:

Polní cesta se náhle mění na lesní. Žáci se nyní nacházejí u přístřešku, kde je čeká druhý přírodovědný úkol. Rozdělí se do čtyř skupin po pěti (případně se opět upraví podle aktuálního počtu). Každá skupina obdrží karty s obrázky stromů (*viz příloha č. 3*). Jejich prvním úkolem je roztrždit obrázky stromů podle toho, zda se jedná o listnatý nebo jehličnatý strom. Než žáci roztrždí stromy, učitel nachystá opodál na lesní cestě kartičky s názvy stromů. Žáci si nyní ve skupině určí pořadí, ve kterém budou vybíhat pro názvy stromů. Na signál vyběhne první člen, vybere si kartičku s názvem stromu a přinese ji do skupiny, kde ji společně umístí ke správnému obrázku. Poté vybíhá další člen, který si musí zapamatovat, které stromy už mají pojmenované a u kterých jim název ještě chybí. Hra končí v momentě, kdy jsou všechny názvy posbírány a přiřazeny k obrázkům. Následuje hromadná kontrola. Učitel ukazuje žákům obrázky stromů a skupiny sborově odpovídají. Žáci mají následně za úkol vzít si ve skupině karty s obrázky a najít alespoň tři stromy, které se vyskytují v jejich blízkém okolí. Stanoviště je situováno mezi stromy - smrk ztepilý, borovice lesní, dub zimní, buk lesní; opodál u lesní cesty stojí javor klen. Pokud strom správně určí ve skupině, zaškrtnou si políčko v pozorovacím archu a přijdou to sdělit učiteli. Žáci mají deset minut času na poznávání stromů. Po uplynutí času se sejdou u přístřešku a sdělí si vzájemně, které stromy objevili a kde. Následně žáci diskutují, zda se v jejich okolí nachází nějaké dílo lidské

činnosti – přístřešek, skanzen, posed. Jsou upozorněni, že se v pozorovacím archu objevují i tyto položky. Děti se přesunou úzkou pěšinou k roubenému skanzenu a prohlédnou si jeho okolí.

Obrázek č. 3 – skanzen (fotografie vlastní)

Následuje diskuse o stavebním materiálu, který býval používán na podobné stavby. Děti popisují jednotlivé části budovy a určují použitý materiál – dřevo, sklo, kamení apod. Žáci jsou upozorněni, že takto ve středověku krajina v okolí nevypadala, ale byl v této lokalitě neprostupný prales. Nyní ale máme vytvořené stezky, kterými se dostaneme pohodlně až do hlavního bodu výletu. Děti pokračují po naučné stezce již k cíli výletu, hradu Krašov. Po cestě je učitel upozorní, že se po levé straně nacházejí valy, které jsou též výsledkem lidské činnosti a zajišťovaly přísun vody do hradu. Žáci využívají stále pozorovací arch a vnímají kolem sebe nejen přírodu, ale brzy i historické pozůstatky z krašovského předhradí. Zanedlouho se před dětmi objeví zřícenina hradu Krašov.

Obrázek č. 4 – zřícenina hradu Krašov (fotografie vlastní)

Stanoviště č. 3 – matematické hádanky

Výchovně-vzdělávací cíle:

žák vypočítá slovní úlohy ve skupině,

žák přispívá do diskuse,

žák vypočítá příklady a doplní výsledky to tabulky,

žák zapíše výsledek na číselnou osu,

žák doplní významné historické události na číselnou osu.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka,*
- *skupinová (kooperativní) výuka.*

Vyučovací metody:

- *metoda slovní – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;*
- *práce s pracovním listem.*

Didaktické pomůcky: pracovní list, psací potřeby, desky na psaní.

Popis aktivity:

Žáci se nacházejí na vyhlídce před vstupem do hradu Krašov, odkud je krásný pohled na řeku Berounku. Žáci se rozdělí do skupin po čtyřech a dostanou pracovní list (*viz příloha č. 4*). Jejich prvním úkolem je vypočítat ve skupině slovní úlohy, které jsou inspirované příběhem z knihy *Adventní kletba*. Je v nich obsažené učivo matematiky, které by měli žáci 4.–5. ročníku na konci školního roku ovládat. Texty slovních úloh:

1. Výpravu Oldřicha z Chlumu tvořilo 11 členů. Každý z nich jel na svém koni. Protože je zastihla velká vánice, museli sesednout, neboť se nedalo udržet v sedle. Zastavili a rozmýšleli, kam dál. Kolik lidských stop a kolik koňských se najednou objevilo ve sněhu? Kolik stop bylo ve sněhu dohromady?

2. Oldřich z Chlumu spravuje hrad Bezděz. Se svou družinou se vydal na několikadenní cestu do Plaského kláštera, který je vzdálený od Bezdězu 145 kilometrů. Během výpravy ale zabloudili na hrad Krašov. Šli tedy navíc 17 kilometrů. Kolik ušli celkem?

3. Oldřichova družina dorazila k řece Berounce. Lávka přes řeku nevypadala nijak důvěryhodně. Berounka se pod ní valila a špinavá voda narážela do opěrných kůlů. Celá lávka se s nepříjemným skřípáním chvěla. Můstek udrží 800 kilogramů, lávka přes řeku udrží 10krát méně. Může Oldřich přejít přes lávku, když váží 80 kilogramů, má na sobě plnou výzbroj a vede navíc koně?

V poslední úloze se žáci dozvídají, že Oldřich z Chlumu přecházel lávku přes rozvodněnou Berounku. V kapitole věnované dílu *Adventní kletba*, je tato skutečnost vyvrácena, neboť v období rozvodněné Berounky by nešla přejít polorozpadlá lávka, kterou Vlastimil Vondruška popisuje. Z výsledku slovní úlohy vyplývá, že lávku opravdu nebylo možné přejít, natož s koněm najednou, jak je popsáno v knize. Následuje diskuse ve skupinách, jakým způsobem se dříve lidé dostávali přes řeku. Skupiny zapíší nejlepší myšlenky do pracovního listu a poté si nápady sdělíme. Žákům necháme volný prostor, případně je návodnými otázkami vedeme k tomu, že lidé přecházeli v dobách středověku řeku nejčastěji přes brod. Dalším úkolem je týmově vypočítat příklady. Řešitelé následně doplní do tabulky výsledky, zvýrazněná pole jim odhalí rok založení hradu Krašov. Následně zařadí rok na číselnou osu a doplní významné události, které by měli znát z hodin vlastivědy. Rok založení hradu je pro žáky pouze orientační. Žáci si touto aktivitou procvičili nejen matematiku, ale i vlastivědu a čtení s porozuměním. Zároveň se seznamují s dějem knihy, jež je bude provázet úlohami přímo v hradních zříceninách.

Aktivita č. 4 – rodokmen pána z Krašova

Výchovně-vzdělávací cíle:

žák doplní rodokmen na základě příbuzenských vztahů,

žák přispívá ke spolupráci ve skupině,

žák označí jména, která nejsou typická pro dobu středověku,

žák vyhledá prvního možného majitele hradu Krašov podle roku přibližného založení.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka,*
- *skupinová (kooperativní) výuka.*

Vyučovací metody:

- *metoda slovní* – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- *didaktická hra.*

Didaktické pomůcky: pracovní list, karty s údaji o příbuzenských vztazích, psací náčiní, čisté papíry na poznámky.

Popis aktivity:

Žáci se rozdělí na dvě skupiny po deseti členech. Na začátku hry každá skupina dostane rodinný strom s prázdnými okénky (*viz příloha č. 5*), která musejí žáci na základě příbuzenských vztahů a logického uvažování doplnit. Skupiny si vyberou místo, kde budou chtít pracovat. Zvolí si jednoho zapisovatele (koordinátora), jehož úkolem bude doplnění jmen do rodinného stromu. Ve vzdálenosti cca padesáti metrů bude území, kde se nacházejí karty se jmény, rokem narození a příbuzenskými vztahy (*viz příloha č. 6*), například: Jetřich z Krašova, narozen v roce 1210, syn Barbory z Kožlan a Hroznaty z Krašovic. Tyto údaje si žáci zapíší na list papíru a donesou koordinátorovi, který zapisuje jména do stromu. Do herního území mohou vbíhat všichni členové ze skupiny (najednou, nebo postupně), záleží na jejich společné domluvě. Hra končí v momentě, kdy bude mít jedna skupina správně vyplněný rodokmen. Následuje společná kontrola. Poté je s žáky vedena diskuse o pravdivosti rodokmenu a o určování století. Učitel pokládá návodné otázky:

Je možné, aby se dochovala všechna jména a údaje?

Myslíte, že všechna uvedená jména jsou středověká? Která byste vyřadili?

Dokázali byste vymyslet nějaké středověké jméno?

V jakém století žil poslední člen ve vyplněném rodokmenu? V jakém posledním?

V jakém století se teď nacházíme? V jakém století jste se narodili?

Po této diskusi by žáci měli odhalit, že se jedná o fiktivní rodokmen. Nacházejí se zde příbuzní, jejichž jména nejsou typická pro středověkou společnost. Avšak v rodokmenu se objevuje jméno pravděpodobného zakladatele hradu Krašov. Děti označí prvního majitele hradu ve svém rodokmenu na základě porovnání roků narození u jednotlivých členů a roku založení hradu z předchozí aktivity (nápovědou jim je predikát z *Krašova*). Následně se žáci vydají k informační tabuli u vstupu a ověří si, kdo byl zakladatelem hradu Krašov. Podle dochovaných historických pramenů jím byl Jetřich. Tato aktivita rozvíjí logické uvažování a kritické myšlení. Při této didaktické hře jsou žáci nuceni úzce spolupracovat a komunikovat mezi sebou. V neposlední řadě to je pohybová aktivita, při které žáci trénují i svoji vytrvalost. Po této aktivitě následuje krátká komentovaná prohlídka učitele nebo kastelána, který je provede po celém hradě. Popíše žákům části hradu, které se dochovaly. Vede žáky k tomu, aby si představili, jak dříve hrad mohl vypadat a k čemu se jeho jednotlivé části využívaly. Na prohlídku hradu pak navazuje další aktivita.

Aktivita č. 5 – odhalení literární fikce

Výchovně-vzdělávací cíle:

žák vyhledává písmena pomocí souřadnic,

žák rozhodne na základě pozorování o pravdivosti textu,

žák přispívá ke spolupráci ve skupině,

žák zapíše vyřešenou tajenku.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka,*
- *skupinová (kooperativní) výuka.*

Vyučovací metody:

- *metoda slovní* – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- *metoda badatelská* – dotazníkové šetření, vlastní pozorování,
- *didaktická hra.*

Didaktické pomůcky: pracovní list, psací náčiní, karty s úryvky textu.

Popis aktivity:

Žáci se po prohlídce nacházejí na nádvoří hradu. Rozdělí se do trojic a jedné dvojice. Dostanou pracovní list (*viz příloha č. 7*), ve kterém se nejprve nachází jednoduchá šifra, která žákům odhalí první část věty: *Poklad se nachází u nové ...* Jedná se o práci se souřadnicemi. Učitel žákům sdělí, že existuje kniha o Krašově, jejíž útržky (*viz příloha č. 8*) jsou rozmístěny po areálu hradu. Kniha ale obsahuje mnohé nepravdy, které děti musejí odhalit. Pro děti je v pracovním listě připravena tabulka s kódem k nalezení pokladu. Ten odhalí tak, že najdou všech pět úryvků textu, přečtou si je a následně rozhodnou o jejich pravdivosti a zapíšou do tabulky. Úryvky z knihy jsou následující:⁸

1. *Oldřich s Otou vyšli z paláce na nádvoří a pomalu ve tmě tápali sněhem k bráně. Nad strmou propastí, která na konci ostrohu spadala dolů k soutoku řek, se temněla delší stěna budovy. Dvě horní patra měla spousta oken, ale všechna byla zakrytá dřevěnými okenicemi. Najednou se jedna okenice v nejvyšším patře otevřela a objevila se v okně jakási postava v tmavém oděvu a plášti. Vzápětí se zřítla do hlubiny.*

Nacházíte se právě na nádvoří. Mohl Oldřich odtud vidět okna nad řekou Berounkou?

---

⁸ Úryvky z knihy *Adventní kletba* jsou zkráceny o popisné pasáže, a tím i lehce pozměněny, aby byla zachována smysluplnost.

2. *Oldřich sešel za panošem do předhradí. Šel raději po nádvoří pomalu, nebyl důvod spěchat. Pokud to bylo přes závoj padajícího sněhu možné, prohlížel si zespodu hradní stavení tyčící se nad nimi.*

Než jste přišli k hradu, po cestě jste si ukazovali zbytky budov, které stály v předhradí. Viděli jste Krašov na vrcholu skály?

3. *Těšil jsem se na vaši kuchyni. Váš adventní zajíc na hříbkách se smetanovou omáčkou je proslulý po celém kraji. Královský prokurátor se s požítkem napil ne příliš silného ohřátého vína, z něhož voněly bylinky, které nedokázal rozeznat.*

Byly všechny popsány suroviny dostupné v dobách středověku?

4. *Zástup mužů sestupoval pomalu skalní puklinou, která se místy zužovala tak, že se dalo jen stěží projít. Oldřich z Chlumu opatrně našlapoval, protože schody byly příkré. Většinou byly vytesané do skály. Poslední schody i podlaha chodby byly mokré. Oldřich div nešlápl na žábu, která tu zůstala po přehrazení potoka.*

Stojíte v nejvyšším bodě hradu Krašov, kde se podle knihy nacházela kaple sv. Barbory, ze které vedly schody skalní puklinou. Bylo možné v dobách středověku vytesat tolik schodů do skály až k Brodeslavskému potoku?

5. *Sezema z Krašova si vzal dýku do dlaní. „Kde jste to našel?“ vyhrkl nakonec. „V kryptě. Komu patřila?“ zeptal se Oldřich. „Mému otci Jetřichovi,“ řekl tiše Sezema. Pak se vrátil ke stolu a usedl na stolicí. „Víte, můj otec byl prvním majitelem hradu. Byl jsem tehdy ještě dítě, když při jeho prohledávání zmizel.“*

Stojíte u informační cedule. Byl Jetřich opravdu první majitel hradu Krašov?

Žáci pracují po celou dobu společně ve trojici/dvojici. Učitel pouze dohlíží na bezpečnost pohybu žáků a případně je dětem nápomocný. Po dokončení aktivity se žáci sejdou před hlavní budovou, kde je možné si zakoupit suvenýr nebo si přidat do turistického deníku razítko. Tato aktivita podporuje schopnost čtení s porozuměním a díky vlastnímu bádání i vytváří podmínky pro diskusi mezi členy ve skupině. Poté si všichni sdělí vyluštěnou větu a vydají se hledat poklad k nově vybudované bráně. Tam je ale čeká pouze svitek, jehož obsah je následující:

Poklad Jetřich z Krašova ukryl, aby jej na hradě nemohl objeviti nečestný člověk. Vydejte se po lesní stezce pod hrad až k soutoku Brodeslavského potoka a řeky Berounky, kde se nachází tajná chodba vedoucí do jeskyně pod řekou. Odvážným štěstí přeje!

Váš Sezema z Krašova.

Aktivita č. 6 – zrealnění literární fikce (zatopená místnost)

Výchovně-vzdělávací cíle:

žák se aktivně zapojí do práce ve skupině,

žák postaví vodní kanál pro vodu.

Organizační formy výuky:

- skupinová (kooperativní) výuka.

Vyučovací metody:

- metoda slovní – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- didaktická hra.

Didaktické pomůcky: truhla s „pokladem“, provázky, papíry, igelit, kelímky, trubky, korýtka, lepicí páska, nůžky.

Popis aktivity:

Žáci získali tajný svitek, ve kterém se dozvídají, že se truhla s pokladem nachází pod hradem Krašov v blízkosti soutoku Brodeslavského potoka a řeky Berounky. Lesní pěšinou po značené zelené stezce sejdou podél skalní stěny až k soutoku. Výprava žáků dojde přímo ke stěně, kterou by měla vést tajná chodba až do síně pod hladinou řeky Berounky. Následuje diskuse, zda tato chodba vůbec může existovat a jestli ji lidé ve středověku mohli vysekat do kamene. S žáky řešíme, jakým způsobem by se v současnosti mohla tajná cesta vytvořit. Děti by měly dojít k závěru, že to nebylo v minulosti možné. Jedná se tedy o další literární fikci. O poklad ale určitě děti nepřijdou. Na pravé straně se nachází travnatý plácek u řeky Berounky. V tomto místě se řeka téměř mění ve stojatou vodu. Žáci si jistě okamžitě všimnou truhly nacházející se na tomto místě. Na truhle je připevněný vzkaz, který přečtou:

Poklad jste našli, avšak jeho získání není tak jednoduché. Úkol váš jest postaviti cestu pro vodu v truhlici, která ji odvede zpět do řeky Berounky. Až nádoba prázdná bude, poklad rozděliti si můžete!

Váš Sezema z Krašova.

V truhle se nachází průhledná nádoba, která je naplněna vodou (viz obrázek č. 5).

Obrázek č. 5 – ukázková truhla s pokladem (fotografie – vlastní)

Úkolem žáků je rozdělit se na dva týmy, které postaví od truhly odtokový kanál až do řeky (cca dva metry dlouhý). Na začátku hry mají družiny k dispozici materiál, ze kterého mohou postavit vodní cestu. Mohou využít i přírodniny, které se nacházejí v jejich blízkosti (větve, klacky, kameny). Každá skupina má k dispozici svoje území, kde může stavět. Kanál musí být schopen stát sám o sobě (účastníci ho nesmí držet ani podpírat). Jakmile družina oznámí učitelům, že jejich stavba skončila, nastává pro ni fáze přepravy. Skupina žáků pak obdrží od učitele kelímky, kterými nabírají vodu z průhledné nádoby. Vodu nabírají tak dlouho, dokud ji všechnu nepřepraví až do řeky Berounky a nádoba zůstane prázdná. V tomto momentě hra končí a žáci již dokáží vyndat průhledný box, aby se dostali k pokladu. Jejich odměnou je vzkaz od Sezemy, který ukryl poklad a zanechal jim menší obnos za splnění veškerých úkolů. Každý z žáků dostane stříbrnou minci. Tímto pro žáky práce v terénu končí, zboží své vodní kanály, rozmístí přírodniny zpět po okolí a zbývající materiál naskládají do truhly. V této aktivitě si žáci vyzkoušeli zrealizovat fiktivní situaci v díle *Adventní kletba*. Tvorba společné vodní cesty podporuje kooperaci, komunikaci, schopnost improvizace a rozvíjí kreativitu při řešení zadaného problému. Následně se přesouvá výprava dětí na nedalekou louku, kde se nachází altánek. Žáci zde provedou zhodnocení celého dne. Posadí se do kruhu a každý, kdo se přihlásí o slovo, zhodnotí celý výlet – co ho nejvíce zaujalo, co si z výletu odnáší, co ho bavilo/nebavilo. Slovo si žáci předávají pomocí mince – kdo drží minci, mluví, ostatní naslouchají. Poté se děti vrací stejnou cestou zpět k autobusu. Po cestě se ještě zaměřují na prázdná políčka v záznamovém archu a snaží se pozorovat přírodu kolem sebe.

Obrázek č. 6 – ukázka tvorby vodních cest (fotografie vlastní⁹)

⁹ Jedná se o fotografie tvorby dětí na letním táboře z roku 2022. V tomto případě naopak měly děti za úkol nalévat vodu prostřednictvím vytvořeného koryta do nádoby.

4.2.4 ZÁVĚREČNÁ PRÁCE PROJEKTU

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Vzdělávací obsah: Komunikační a slohová výchova

Téma: Dopis Sezemovi z Krašova

Ročník: 4.–5. ročník

Předpokládaný počet žáků: 20 žáků

Očekávané výstupy:

ČJL-5-1-09 píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry.

Mezipředmětové vazby: vlastivěda, výtvarná výchova

Časová dotace: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Výchovně-vzdělávací cíle:

- žák vytvoří osnovu dopisu,
- žák na základě osnovy napíše dopis pro Sezemu z Krašova,
- žák píše formálně i obsahově správně,
- žák reflektuje svoji práci.

Organizační formy výuky:

- *frontální výuka,*
- *samostatná práce.*

Vyučovací metody:

- *metoda slovní* – monolog (vysvětlování, zadávání úkolu), dialog, diskuse;
- *metoda názorně-demonstrační* – demonstrace fotografií z výletu,
- *metoda samostatného psaní.*

Hodnocení:

Žáci jsou hodnoceni v průběhu celé hodiny slovně, stejně tak i na konci v rámci sebereflexe.

Pomůcky:

dataprojektor, fotografie pořízené z výletu, sešit na psaní, psací náčiní.

Průběh hodiny:

Úvod (6 min):

Žákům je sdělena náplň aktuální hodiny českého jazyka – psaní dopisu Sezemovi z Krašova. Než žáci začnou sestavovat osnovu, vezme si každý z nich čistý list papíru, který lehce zmačkají. Následně jej rozloží a namočí do předem připravené směsi černého čaje a kávy.

Směs papír obarví a žáci ho položí na topení, aby uschl. Tím získá podobu pergamenu; s ním budou později pracovat v hodině výtvarné výchovy.

Tvorba osnovy (10 min):

Žáci diskutují o tom, co by mohli Sezemovi do dopisu napsat. Postupně jsou dovedeni k tomu, že se nejprve představí a sdělí mu, že navštívili jeho bývalé sídlo – hrad Krašov. Následně mu v dopise stručně popíší, jak jeho sídlo nyní vypadá a jaký zážitek si z výletu odnesli. V závěru se nesmí zapomenout žáci rozloučit a mohou připojit krátký vzkaz podle svého uvážení. Osnova by tedy vypadala následovně:

- 1) Úvod – pozdrav, představení, proč píšete
- 2) Stat' – popis hradu v současnosti, nejlepší zážitek
- 3) Závěr – rozloučení (krátký vzkaz)

Tvůrčí psaní (25 min):

Žáci mají nyní prostor pro napsání dopisu do sešitu. Učitel pouze obchází žáky, případně dává rady a zodpovídá dotazy. Žákům jsou také promítnuty fotografie pořízené z výletu, aby si mohli připomenout, jak hrad vypadal, a co na výletě prožili.

Reflexe (4 min):

Následuje krátká reflexe. Žáci zhodnotí, jak se jim psalo pro historickou osobnost, sdělí si, o kterém zážitku psali, nebo zda připojili Sezemovi nějaký vzkaz.

Poznámka: Následně tento dopis žáci využijí v hodině výtvarné výchovy. Vytvořený pergamen by měl být již suchý a úkolem žáků je na něj přepsat dopis. Pergameny pak budou vystaveny ve třídě vedle vyplněných pracovních listů a myšlenkové mapy. Pokud někdo nebude souhlasit a nebude chtít mít pergamen vystaven, sroluje jej do ruličky a převáže provázkem. Text tak bude nečitelný pro ostatní. Je možné připojit i pořízené fotografie z výletu. Vytvoří se tak nástěnka věnovaná projektu o hradě Krašov.

ZÁVĚR

Cílem této práce je návrh projektu, který podporuje u žáků na prvním stupni čtení s porozuměním za použití publikace, která nespadá do kategorie literatury pro děti a mládež. Vedením žáků k pozitivnímu vztahu k četbě můžeme podpořit i zájem o památníky české historie.

V současné době existuje nepřehledné množství populárně naučných publikací věnující se vývoji české společnosti v dobách středověku. Žádná z knih pro děti se ale nezaměřuje na regionální hrad Krašov. Rozhodla jsem se tedy využít knihu *Adventní kletba*, která není intencionální, avšak je velmi poutavá a plná tajemna, které je pro děti motivující. Úryvky z textu knihy se pak dají využít u žáků na prvním stupni pro čtení s porozuměním a pro rozvoj kritického myšlení, neboť se v knize objevují mylné informace o historické realitě, nebo stavu památky v současné době. Tyto mystifikace jsou popsány v kapitole věnované dílu *Adventní kletba* a jsou potvrzené jako nereálné v kapitole zabývající se archeologickým výzkumem hradu Krašov. Sama jsem se vydala po nastudování archeologických výzkumů na hrad, abych si je ověřila v terénu a dokázala si je živě představit. Návštěva hradu pro mě byla velkým přínosem pro celkové naplánování projektu.

Projekt lze realizovat jako školní výlet nebo i výlet s přespaním, neboť se na hradě nachází noclehárna. Plánovaný projekt je ale možné využít i v rámci jiných zájmových skupin, jako například spojení výpravy na Krašov s vodáctvím nebo cyklistikou. Do projektu jsem zařadila i prvky zážitkové pedagogiky, které podporují prožitkové učení. Aktivity zařazené do geograficko-historického projektu splňují kritéria rozvíjejících her, a to rozvoj v oblasti jazykové, matematicko-logické, prostorové, pohybové a interpersonální inteligence. V neposlední řadě aktivity podporují vztah k přírodě a regionální historii. Projekt je interdisciplinární a žáci si na každém stanovišti procvičí a zopakují znalosti získané za celý rok. Stanoviště jsou zaměřená na předměty přírodověda, matematika, vlastivěda, český jazyk. Stanoviště nacházející se na hradě Krašov jsou inspirována příběhem z knihy *Adventní kletba* a žáci jsou prostřednictvím těchto aktivit schopni rozpoznat realitu od fikce. Učitel, případně vedoucí zájezdu, je po celou dobu projektu v roli pozorovatele a průvodce, který návodnými otázkami vede žáky k logickému uvažování a srovnávání literárního pramene s fakty.

Zvolené prvky ze zážitkové pedagogiky podporují soudržnost, spolupráci a umění komunikace mezi žáky. Realizace projektu by měla především podpořit dobré vztahy mezi žáky a přinést jim společný zážitek, na který budou vzpomínat. Výstupem z projektu pak je následné vytvoření nástěnky věnované výletu na hrad Krašov, kde se promítne odvedená práce žáků v průběhu projektu. Prostřednictvím nástěnky se s projektem seznámí také kolegové, další žáci školy i jejich rodiče.

SUMMARY

The aim of this thesis is to propose a project that supports reading comprehension for 4th-5th grade in primary school. Project using a publication that doesn't belong to the category of literature for children and young people. By leading pupils to a positive attitude towards reading, we can also support interest in monuments of Czech history.

Currently, there is plenty of popular scientific publications devoted to the development of Czech society in the Middle Ages. However, none of the children's books focus on the regional Krašov Castle. So I decided to use the book *The Advent Curse*, which is not intentional, but is very engaging and full of mystery, which is motivating for children. Excerpts from the text of the book can be used for activities for pupils in 4th-5th grade in primary school for reading comprehension and for the development of critical thinking. The book contains incorrect information about historical reality or the state of the monument at the present time. These mystifications are described in the chapter devoted to the publication *Advent Curse* and then they are confirmed as unreal in the chapter dealing with the archaeological research of Krašov Castle. After studying archaeological research, I went to the castle myself to verify them there and to imagine them. For me, the visit to the castle was a great benefit for the planning of the project.

The project can be implemented as a school trip or an overnight trip. However, the planned project can be used within other interest groups, such as combining a trip to Krašov with kayaking or cycling. I also included elements of experiential pedagogy in the project, which support experiential learning. The activities included in the geographical-historical project meet the criteria of developing games, development in the area of linguistic, mathematical-logical, spatial, movement and interpersonal intelligence. The activities support a relationship with nature and regional history. The project is interdisciplinary and the pupils will practice the knowledge from the whole school year. The positions are focused on the subjects of natural science, mathematics, local history, and the Czech language. The locations located at Krašov Castle are inspired by the story from the book *The Advent Curse*, and through these activities pupils are able to distinguish reality from fiction. The teacher, or other leader, is the observer and guide for the entire duration of the project, guiding the pupils to logical thinking with guiding questions and comparing the literary source with the facts.

Selected elements from experiential pedagogy support cohesion, cooperation and communication between pupils. The realization of the project should above all promote good relations between the pupils and bring them a common experience that they will remember. The output of the project is to create a board dedicated to the trip to Krašov Castle, where the work done by the pupils during the project is reflected. Colleagues, other pupils of the school and their parents will also get to know about the project.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*. 4. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-859-8396-6.

DUŠKOVÁ, Lucie. *Současná dětská detektivka. Ladění*. Brno: Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty MU v Brně, 2002, 7(1). ISSN 1211-3484.

EMLER, Josef (ed.). *Regesta Bohemiae et Moraviae II*. Praha: 1882 [cit. 2022-12-07].

Dostupné: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=8>

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole: podíl doporučené četby na dětském čtenářství*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-013-1.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově edagogické učení*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

CHALOUPKA, Otokar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Praha: Albatros, 1973. ISBN 13-741-73.

CHALOUPKA, Otakar. *Škola a počátky dětského čtenářství*. Praha, 1995. ISBN 80-858-6541-6.

JIRÁSEK, Ivo. *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*. Praha: Portál, 2019. Gymnasion. ISBN 978-80-262-1485-4.

KLÁPŠTĚ, Jan. *Poznámky o sociálních souvislostech počátků šlechtických hradů v českých zemích – Bemerkungen zu den sozialen Zusammenhängen der Anfänge der Herrenburgen in den böhmischen Ländern*. Archeologické rozhledy, 2003/4, roč. 55, č. 4, s. 786–800.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-868-9801-6.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5669-X.

RVP ZV. [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

SÝKORA, Jan. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus UHK, 2006. ISBN 80-7041-380-8.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 1992. ISBN 80-704-0055-2.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Vyd. 1. Brno: Host, 2008. ISBN 978-807-0505-540.

URBANOVÁ, Svatava. *Historický vývoj žánrů literatury pro mládež*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998, ISBN 80-7042-136-3.

VÁŠOVÁ, Ludmila, 1995. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: ISV. Knihovnictví. ISBN 80-85866-07-2.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Adventní kletba, aneb, Tři zločiny, které rozřešil královský prokurátor Oldřich z Chlumu*. Brno: MOBA, 2004. Hříšní lidé Království českého (MOBA). ISBN 80-243-1327-8.

Vlastimil Vondruška [online]. Doksy: Královská huť, 2020 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/>

WILDOVÁ, Radka. Rozvoj čtenářství na počátku školní docházky. In: *Čtením ke vzdělání: texty z konference Čtením ke vzdělání, občanským sdružením Centrum Čítárna, Společnosti pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA)*. Praha: Svoboda Servis, 2004, s. 38–42. ISBN 80-86320-36-7.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Pozorovatelský arch

Příloha č. 2 – Pracovní list (ekosystém pole)

Příloha č. 3 – Didaktické karty (poznávání stromů)

Příloha č. 4 – Pracovní list (matematické hádanky)

Příloha č. 5 – Rodokmen nevyplněný + řešení (didaktická hra)

Příloha č. 6 – Karty k rodokmenu (didaktická hra)

Příloha č. 7 – Pracovní list (šifra k pokladu)

Příloha č. 8 – Úryvky textu z knihy *Adventní kletba*

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – pozorovatelský arch

POZOROVATELŮV SEZNAM

ROSTLINY

	Borovice
	Bříza bělokorá
	Buk lesní
	Dub
	Heřmánek lékařský
	Hluchavka bílá
	Chřpa polní
	Jahodník obecný
	Javor
	Jedle
	Jetel luční
	Jitrocel kopinatý
	Kaprad' samec
	Kopretina bílá
	Kopřiva dvoudomá
	Ostružník
	Pomněnka
	Růže šípková
	Řebříček obecný
	Sedmikráska chudobka
	Slivoň trnitá (trnka)
	Smrk
	Svízel přítula
	Třešeň ptačí
	Vlčí mák
	Zvonek
	Žito seté

ŽIVOČICHOVÉ

	Babočka (admirál/paví oko)
	Bažant obecný
	Bělásek zelný
	Čáp bílý
	Čmelák zemní
	Hlemýžď zahradní
	Ještěrka obecná
	Káně lesní
	Kos černý
	Mravenec
	Saranče polní
	Skokan hnědý
	Slepýš křehký
	Slunéčko sedmítečné
	Srnec obecný
	Sýkora
	Včela medonosná
	Veverka obecná
	Vrabec domácí

OSTATNÍ

	Brod
	Hnízdo
	Pařez
	Posed
	Pozůstatek středověku
	Skanzen
	Statek

EKOSYSTÉM POLE

1) Vyluštěte přesmyčky

1. TIOŽ _____

2. VOSE _____

3. CINEPEŠ _____

4. ČENJEM _____

2) Přiřaďte číslo vyluštěné rostliny ke správnému obrázku. Do jaké skupiny patří?

Patří do skupiny .....

3) Zapište názvy živočichů na obrázcích a zakroužkujte ty, které spatříš na poli.

Jaká znáte další zvířata žijící na poli? .....

.....

Příloha č. 3 – didaktické karty: poznávání stromů

	
JÍROVEC MAĎAL	JEDLE BĚLOKORÁ
BUK LESNÍ	MODŘÍN OPADAVÝ
TOPOL OSIKA	SMRK ZTEPILÝ
JAVOR KLEN	BOROVICE LESNÍ
DUB ZIMNÍ	
BŘÍZA BĚLOKORÁ	

MATEMATICKÉ HÁDANKY

Výpravu Oldřicha z Chlumu tvořilo 11 členů. Každý z nich jel na svém koni. Protože je zastihla velká vánice, museli sesednout, neboť se nedalo udržet v sedle. Zastavili a rozmýšleli, kam dál. Kolik lidských stop a kolik koňských se najednou objevilo ve sněhu? Kolik stop bylo ve sněhu dohromady?

Lidských: _____ Koňských: _____

Dohromady: _____

Odpověď:

_____

Oldřich z Chlumu spravuje hrad Bezděz. Se svou družinou se vydal na několikadenní cestu do Plaského kláštera, který je vzdálený od Bezdězu 145 kilometrů. Během výpravy ale zabloudili na hrad Krašov. Šli tedy navíc 17 kilometrů. Kolik ušli celkem?

Odpověď:

_____

Oldřichova družina dorazila k řece Berounce. Lávka přes řeku nevypadala nijak důvěryhodně. Berounka se pod ní valila a špinavá voda narážela do opěrných kůlů. Celá lávka se s nepříjemným skřipáním chvěla. Můstek udrží 800 kilogramů, lávka přes řeku udrží 10krát méně. Může Oldřich přejít přes lávku, když váží 80 kilogramů a má na sobě plnou výzbroj a vede navíc koně?

Odpověď:

_____

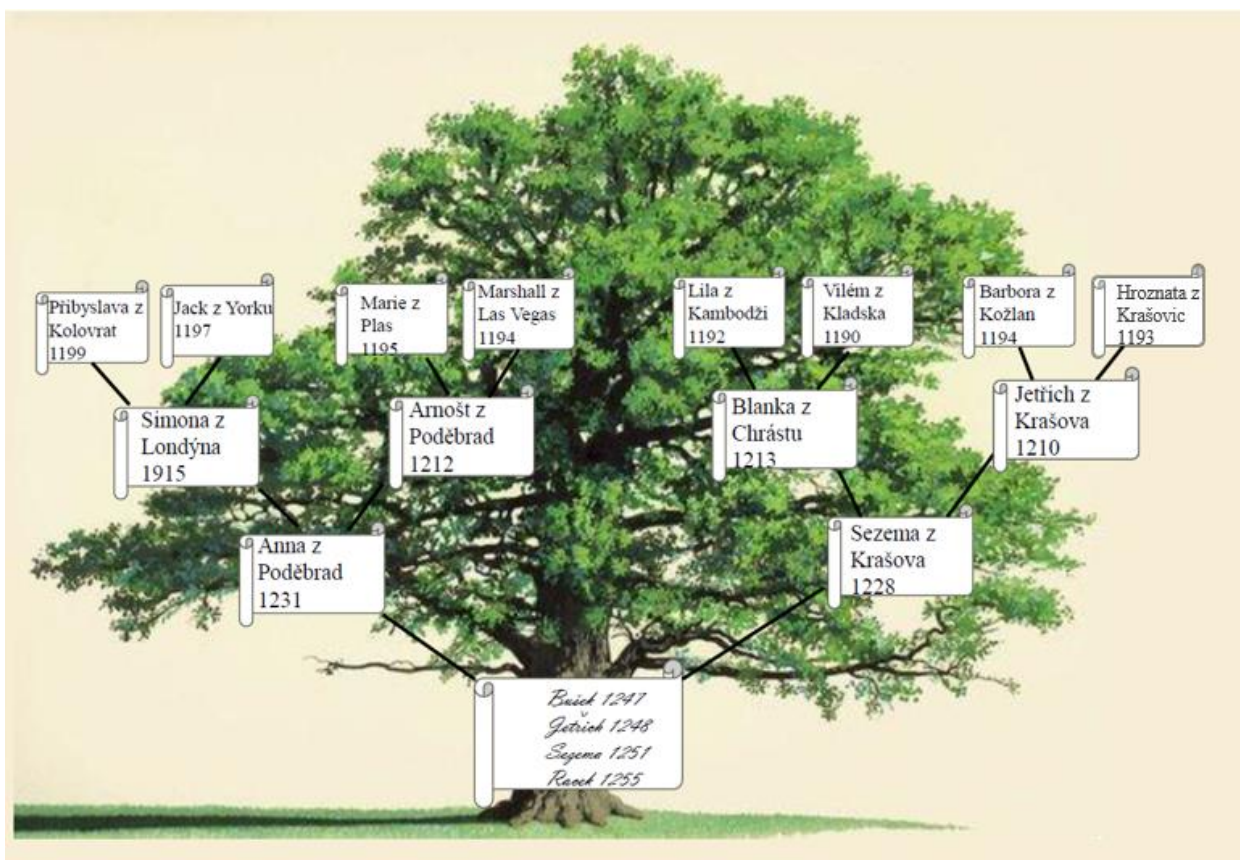
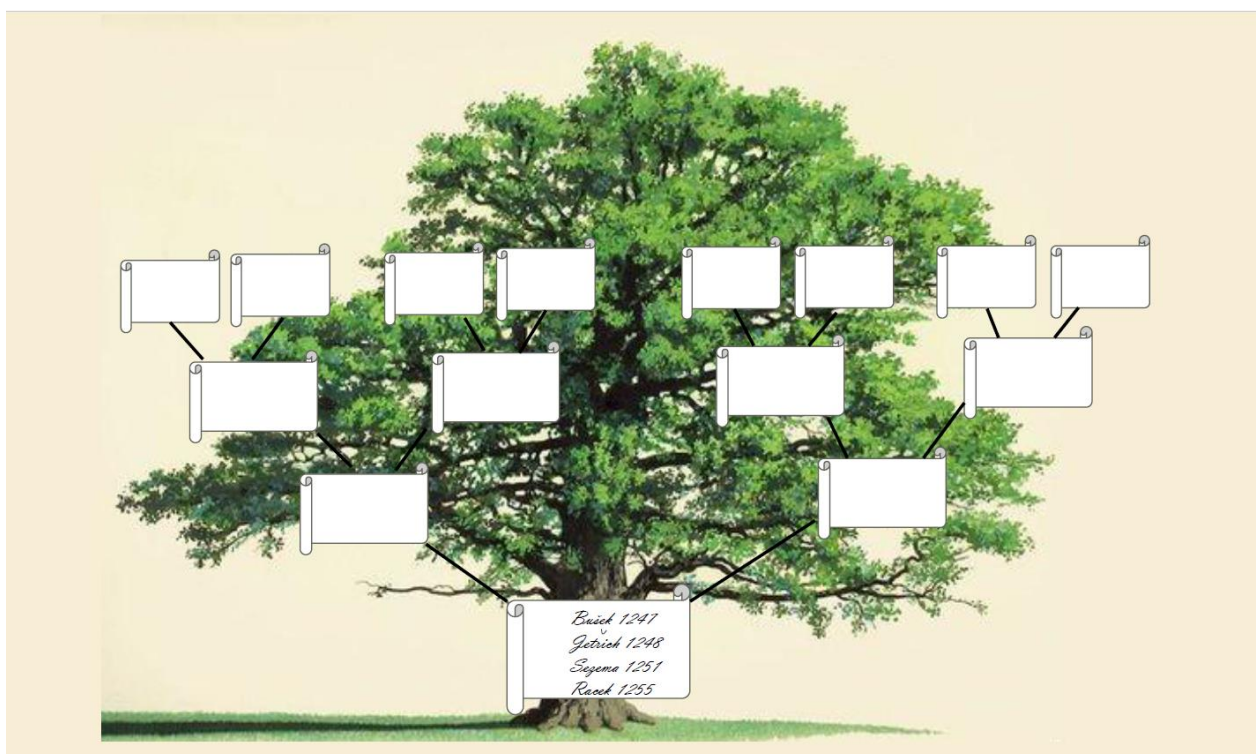
Jak mohli jinak přejít ve středověku přes řeku?

_____

Příloha č. 5 – Rodokmen nevyplněný + řešení (didaktická hra)

Příloha č. 6 – Karty k rodokmenu (didaktická hra)

<p><i>Anna z Poděbrad</i> 1231 otec: Arnošt z Poděbrad, 1212 matka: Simona z Londýna, 1215</p>	<p><i>Sezema z Krašova</i> 1228 otec: Jetřich z Krašova, 1210 matka: Blánka z Chrástu, 1213</p>	<p><i>Arnošt z Poděbrad</i> 1212 otec: Marshall z Las Vegas, 1194 matka: Marie z Plas, 1195</p>	<p><i>Simona z Londýna</i> 1215 otec: Jack z Yorku, 1197 matka: Přibyslava z Kolovrat, 1199</p>
<p><i>Blánka z Chrástu</i> 1213 otec: Vilém z Kladška, 1190 matka: Líla z Kambodži, 1192</p>	<p><i>Jetřich z Krašova</i> 1210 otec: Oldřich z Krašovic, 1193 matka: Barbora z Kožlan, 1194</p>	<p><i>Přibyslava z Kolovrat</i> 1199</p>	<p><i>Jack z Yorku</i> 1197</p>
<p><i>Líla z Kambodži</i> 1192</p>	<p><i>Vilém z Kladška</i> 1190</p>		
<p><i>Barbora z Kožlan</i> 1194</p>	<p><i>Hroznata z Krašovic</i> 1193</p>		

Příloha č. 7 – Pracovní list (šifra k pokladu)

1. Vyřešte šifru podle souřadnic v tabulce:

5	4	6	1	1	4

3	5

3	1	3	2	6	4

1

3	4	2	3

	1	2	3	4	5	6
	A	B	C	D	E	F
	G	H	CH	I	J	K
	L	M	N	O	P	Q
	R	Ř	S	Š	T	Ť
	U	V	W	X	Y	Z
	Ž	Á	É	Í	Ó	Ů

2. Zakroužkujte písmeno ve správném sloupečku podle pravdivosti útržků z knihy a zdůvodněte:

	ANO	NE	PROČ?
1.	S	B	
2.	T	R	
3.	Á	Ř	
4.	E	N	
5.	Y	CH	

3. Přepište vyřešenou větu: _____

Příloha č. 8 – Úryvky textu z knihy Adventní kletba

Útržek č. 1

Oldřich s Otou vyšli z paláce na nádvoří a pomalu ve tmě tápali sněhem k bráně. Nad strmou propastí, která na konci ostrohu spadala dolů k soutoku řek, se temněla delší stěna budovy. Dvě horní patra měla spoustu oken, ale všechna měla zakrytá dřevěnými okenicemi. Najednou se jedna okenice v nejvyšším patře otevřela a objevila se v okně jakási postava v tmavém oděvu a plášti. Vzápětí se zřítíla do hlubiny.

Nacházíte se právě na nádvoří. Mohl Oldřich odtud vidět okna nad řekou Berounkou?

Útržek č. 2

Oldřich sešel za paňošem do předhradí. Šel raději po nádvoří pomalu, nebyl důvod spěchat. Pokud to bylo přes závoj padajícího sněhu možné, prohlížel si zespodu hradní stavení tyčící se nad nimi.

Než jste přišli k hradu, po cestě jste si ukazovali zbytky budov, které stály v předhradí. Viděli jste Krašov na vrcholu skály?

Útržek č. 3

Těšil jsem se na vaši kuchyni. Váš adventní zajíc na hříbkách se smetanovou omáčkou je proslulý po celém kraji. Královský prokurátor se s požitkem napil ne příliš silného ohřátého vína, z něhož voněly bylinky, které nedokázal rozeznat.

Byly všechny popsane suroviny dostupné v dobách středověku?

Útržek č. 4

Zástup mužů sestupoval pomalu skalní puklinou, která se místy zužovala tak, že se dalo jen stěží projít. Oldřich z Chlumu opatrně našlapoval, protože schody byly příkré. Většinou byly vytesané do skály. Poslední schody i podlaha chodby byly mokré. Oldřich div nešlápl na žabu, která tu zůstala po přehrazení potoka.

Stojíte v nejvyšším bodě hradu Krašov, kde se podle knihy nacházela kaple sv. Barbory, ze které vedly schody skalní puklinou. Bylo možné v dobách středověku vytesat tolik schodů do skály až k Brodeslavskému potoku?

Útržek č. 5

Sezema z Krašova si vzal dýku do dlaní. „Kde jste to našel?“ vyhrkl nakonec. „V kryptě. Komu patřila?“ zeptal se Oldřich. „Mému otci Jetřichovi,“ řekl tiše Sezema. Pak se vrátil ke stolu a usedl na stolicí. „Víte, můj otec byl prvním majitelem hradu. Byl jsem tehdy ještě dítě, když při jeho prohledávání zmizel.“

Stojíte u informační cedule. Byl Jetřich opravdu prvním majitelem hradu Krašov?